

БЕЛАРУСКИ

ГАЗЭТА БЕЛАРУСКАГА ЗАМЕЖЖА

у АМЭРЫЦЫ



BELARUSIAN DIGEST

ДАЙДЖЭСТ

1086 Forest Hills, SE.
Grand Rapids, MI 49546-3618 USA.

№ 3(74)

Сакавік

2000

March

Год выд. 8.

25-га
САКАВІКА

ДЗЕНЬ

ВОЛІ —



Жыве Беларусь!



Ужо 82-гі раз Беларусы адзначаюць гадавіну вялікага гістарычнага Акту 25-га Сакавіка 1918 году, на моцы якога Беларусь была абвешчана вольнаю і незалежнаю дзяржавай у межах рассялення і лічбовае перавагі беларускага народу.

Вітаем нашых чытачоў і ўсіх суродзічаў у Замежжы і на Бацькаўшчыне са святам Вялікага Сакавіка. Няхай гэты дзень дасць нам усім новыя сілы дзеля змаганьня за поўную незалежнасьць і свабоду нашае шматпакутнае і прыгнечанае Бацькаўшчыны-Беларусі.



BELARUSIAN DIGEST

Belaruski Dajdzest

1086 Forest Hills, SE

Grand Rapids, MI 49546-3616

U.S.A.

Phone: (616) 942-0108; Fax: (616) 942-6364

Publisher & Editor — Nikolas Prusky
Выдавец і Рэдактар — Мікола ПрускіBelarusian Digest, (ISSN 1079-7696) is published
monthly by Belarusian Digest, 1086 Forest Hills, SE,
Grand Rapids, MI 49546-3616, U.S.A.Артыкулы і допісы могуць вытліцца паглытамі, а якія
Рэдакцыя не згаджаецца.

Расьціслаў ЗАВІСТОВІЧ (ЗША)

82-я ўГОДКІ АБВЕШЧАННЯ
НЕЗАЛЕЖНАСЦІ БЕЛАРУСІДык шумі, як шумеў, вялікім — ляскар
Шпашні сцяпы колас у полі,
А я песню сваю буду пець — а бутар!
Буду клікаць народ свой да волі.

Міхаіл Чарот

82 гады таму на руінах чужога самаўладдзя ў Беларусі, наш народ заклаў падмурк свайго нацыянальнага жыцця, адраджэння Беларускае Дзяржавы. Дзень 25-га Сакавіка назаўсёды стаўся сімвалам волі Беларусі. Ворагі беларускае незалежнасці яго ні толькі не прызнаюць, лмы сурова забараняюць адзначэнне гэтага нашага Вялікага Святка. Яны веляюць, што яно кляне нас народ, падтурхоўвае нашы нацыянальныя сілы на вываленне Бацькаўшчыны.

Сённяшні расейскі марыянтавы ўрад у Беларусі ператварыў нашу Бацькаўшчыну ў сацыяльна-экспрыментальную пляцоўку для будаўніцтва выдуманка Лукашэнкім гэтак званата «рынкавага сацыялізму». У духоўным сэнсе сутнасць гэтага будаўніцтва зводзіцца на тое, каб як найхутчэй зліквідаваць усе нацыянальна-беларускае.

На сваей прэс-канферэнцыі, праз тыдзень пасля падпісання беларуска-расейскае інтэграцыйнае дамовы ў снежні мінулага года, Лукашэнка, гаворачы пра выжковую частку гэтае дамовы, казаў, што ў выпадку вайны, Беларусь будзе бараніць Расею ў заходнім кірунку, а «забароненыя сілы Расіі будуць гарантываць Беларусь атамную бясцелу».

Гэта значыць, што ў выпадку вайны з Захадом, які, дарэчы, ніколі Беларусі не пагражаў і напады на не, напэўна-ж, не збярэацца, беларусы будуць вымушаны першымі падстаўляць свае галовы, каб бараніць чужыя інтарэсы. А як Расея можа гарантываць Беларусі атамную бясцелу і што яна, каб і хацела, можа зрабіць у выпадку, крый Божа, атамеце найна? Дзе нічога! Лукашэнкае тлумачэнне гэткае часткі дамовы — гэта-ж абсалютная бязглуздыца. Хутчэй усёго, каб Лукашэнка ўбываў-бы Беларусь у чужую вайну з Захаднім светам, каб ён гэтым самым зрабіў-бы нашу Бацькаўшчыну першым аб'ектам атамеце катастрофы. Гаворачы пра нейкія інтарэсы, расейска-беларускі інтэгратор ігаруе інтэлектуальную здольнасць Беларусі, высмейвае яе, злываючыся з розуму беларускага народу.

Пасля адытоў Ельцына з пасадзі расейскага прэзідэнта, інтэграцыйныя працэсы паміж Беларусі і Расеі будуць, мабыць, прысьпешваюцца. І гэта не таму, што Ельцын меў меншы імперскія амбіцыі да залужэння беларускае свабоды і незалежнасці, чым ягоны спадкаемца. Не! Калі Барыс Ельцын што і стрымкоўвала, дык гэта ягоныя частныя захаванні, а не нейкія там, скажам, демократычныя меркаванні. Гэта велікі яскрава пацвярджае тую праўду, якую ён карыстаўся пры выкладзе на пэнію за шэсць месяцаў да сканчэння тэрміну прэзідэнцтва.

Ігаруе гэтыя выключныя демократычныя прынцыпы, Ельцын, боючыся за сваю будучыню пасля выхду на пэнію (60-ж яго абываваць за стварэнне палітычнага і

эканамічнага бязладдзя ў Расіі), прызначыў на пасад прэм'ер міністра Уладзіміра Пуціна, аднаго з найбольшых чалавека, былога кіраўніка КГБ, каб праз некалькі месяцаў зрабіць яго сваім спадкаемцам — прэзідэнтам Расіі. Дзе і ў якой краіне забанкрутаваны кіраўнік дзяржавы прызначае на сваё месца чалавека, першых крокам якога на пасадзе прэзідэнта ёсць падпісанне паставы пра неадэкватнасць асобы адмоўляючага прэзідэнта, некалькі, так-бы мошчы, грамоты на алушчэнне грахоў ягонага прэзідэнцтва? Дзе і ў якой краіне на пасад прэзідэнта прызначае чалавека, які выйшаў з ганебнае тэрарыстычнае ўстаноў, акая, стрэлам у патыліцу, абарала жыццё мільёнаў людзей, ахвяра нечалавечага рэжыму? Дзе і ў якой краіне, выкарыстоўваюцца пачуццё помсты, самае нізкае пачуццё свайго народу, каб пачаць жорсткае вынішчэнне чужа

народу (у далейшым выпадку народу Чэчні) для здабыцця папулярнасці свайму ўраду? І, нарэшце, дзе і ў якой краіне ганебная вайна супроць прыгнечанае нацыі выклікае ўздым і шырокую падтрымку з боку імперска-дмаючага народу?

Чэчэны ніколі не прэтэндавалі на паводзіны анёлаў у барацьбе за сваё існаванне. Калі часамі яны бывалі занадта ўрушанымі, дык чаго-ж чакаць? Напрацягу двух стагоддзяў расейская імперыя паводзіла іх нацыянальнага гонару, высмейвала іх як нацыю і фізічна вынішчала.

У першай палове мінулага студзена, калі Расея, рытхнувшись на малаканкавае закону чэчэнскае сталіцы, пачала пачуваць блізкасць свае перамогі, чэчэнскія патрыёты нечакана прыпынілі гэтую «маланку» вынішчальнае расейскае войска з трох гарадоў на ўсход ад Грознага. Зб'янтжыўшыся, расейскія генералы адрэз-ж знайшлі прычыну нечаканага супраціву ў тым, што іхнае войска было, маўляў, занадта чужым да місцовага насельніцтва, сярэд якога нібыта хаваўся гэтак званыя тэрарысты. Кажучы гэтыя словы, расейскі генерал Віктар Казанцаў, кіраўнік расейскага войска ў чэчэнскай вайне, не пачуў патрыётам гаварыць пра дэталі расейскае вайсковае тактыкі. Яму, гэтакма дэбраздэ, і ў галаву не прыйшло, каб успомніць пра безразважнае бамбаванне чэчэнскае сталіцы, ад якога тысячы дзяцей, старых людзей і жанчын хаваўся дзе толькі маглі, каб застацца жывымі. Яму і ў галаву не прыйшло, каб казаць, што расейская вынішчальная акцыя стварыла звыш 200 тысяч чэчэнскіх уцекачоў, прымушана іх пакінуць свае хаты, якія пасля сістэматычна рабаваліся расейскімі жаўнерамі. Тых, хто адважваўся гэтакма супраціўляцца, расейскія вайсковыя, з бандышкай легкасцю, забівалі.

Дык вось, каб скончыць з гэтак званым «небясцелым чужасцю» да чэчэнскага насельніцтва, расейскія генералы вырашылі ўжываць спецыяльныя паліва-фаветраныя бомбы — асабліва прыдатны і эфектыўны сродак для масавага вынішчэння людзей. Аднак, адным з найбольш хвалючых аспектаў «чэчэнскага пытання» была паставана расейскага ўраду атрымываць мужчынскі насельніцтва Чэчні, пачынаючы ад 10-ці галавых дзяцей да мужчын 60-ці галавога ўзросту, для прамеркі іхняй магчымай сувязі з чэчэнскімі вайсковікамі. Згодна з такім стаўленнем, кожны чэчэнец будзе лічыцца вінаватым, а вінаватых не шкадуць... Нарэшце, Расея прызналася, што яна ваюе не з бандытамі і тэрарыстамі, а з усім чэчэнскім народам. Сорам табе, бяздумя, бязлітасная Расея!

І вось у гэтую Расею Лукашэнка намагачыся зацягнуць наш абязомлены народ, каб дасягнуць свайго асабістага ідэалу. Для Лукашэнкі камуністычнае ідэа з не прэзінзіямі на абсалютную праўду лічыцца нечым вышэйшым і да гэтага ён імкнецца. Ён адначасна сумее, што разваліла савецкае імперыя, што народы будзе імперыі не падтрымоўваюць расейскіх мэзямскіх традыцыяў. Сярод расейскае выкладзержнае эліты Лукашэнка — гэта ня толькі расейская марыянтка, але і фанатычны будаўнік расейскае велічы. Гэта ягоны

летуценні і мэты. Ён даўе Беларусь да небеспечнага раздарожжа, да паругі страты нашага нацыянальнага аблічча. Лукашэнка не разумее, што імітацыя старага ніякай велічы не дасягнуць.

Расейскую веліч Беларусь пазнала ў мінулым. Карыстаючыся палітычнымі прысвадамі, беларускі пэтр Васіль Зуевым велікі ўрада пісаў пра гэтак пазнаньне ў савецкія перабудовачныя часы:

Як-жа без Расіі
Жыць на свеце нам,
Без не пасеем,
А сяжнем панам!
І адны ў нас троны,
І адзін ГУЛАГ!
І адзін — чырвоны
Над ГУЛАГам сьцяг.

Без такой радзімы —
Сорцам не абійма;
Мы кулі-б хадзілі
Ссылку адымаў!
Як-жа без палмогі,
Як-жа без братоў!
Кайданы на ногі —
І ў Сібір гадоў.

За апошнія пяць з паловай гадоў свайго панавання над Беларусі, Лукашэнка адкінуў наш нацыянальны сьцяг і гэрб, змяніўшы іх савецкаю выдумкай; поўнасьцю аднавіў камандную сістэму гаспадаркі на нашай Бацькаўшчыне; адбудаваў масавую савецкую прапагандную сістэму; амаль поўнасьцю зліквідаваў беларускія школы і змяніў іх расейскімі; зачыніў выпуск бальшымі беларускіх газэтаў, часопісаў і кнігаў; забараніў святкаванне Дня Беларускае Незалежнасці, абвешчанае ў 1918 годзе; аднавіў святкаванне чужога для Беларусі дня бальшавіцкага кастрычніцкага пераворату ў Расіі ў 1917 годзе, дзя, які нават і ў Расіі жо не лічыцца дзяржаўным святам; знізіў важнасць дня незалежнасці Беларусі, уакоханага беларускім парлямэнтам пасля рэвалу савецкае імперыі, адбавіўшы яго з днём акупавані Менску савецкім войскам 3-га ліпеня 1944 году, днём, які, наўмысна засланчыў святка незалежнасці, кожны год урачыста адзначаецца ў лужанскаўскай Беларусі. Ва ўсіх гэтых акцыях няйякая бачыць зварот да старага савецка-расейскага рэжыму. У гэтым звароце выкарыстоўваюцца, трэба сказаць, акрамя найгоршых аспектаў дзейнасці гэтае нечалавечасе сістэмы.

У выніку гэтага, замоўжа Беларусь у Беларусі: сьціхла народная песня і народная гаворка; дзяцей у Беларусі вучаць на чужой мове і ў іхня галавы ўбываюць чужы патрыятызм; шырока практыкуюцца гэзэнтная і кніжная цензура; забараняюцца адначасныя нацыянальных беларускіх святаў; у назвах арганізацый не «ралізцы», які калісьці казалі савецкія словатворцы, ужываюць словаў «патрыятычны», «народны», нават «беларускі»; прапуганды савецка-расейска думка; высьмейваецца заходняя, асабліва амерыканская, культура, у якой, нібыта, пануе дэкаданс і амаральнасць; усхваляецца расейска шод-рэсці і ўмельства; падчас, нават, і дазволена дэманстрацыяў, людзей, без дай прычыны, кідаюць за кратаы. У Беларусі пануе злосьць, шырыцца няняісць.

Але, нягледзячы на ўсе гэты, нацыянальныя свядомасць жыць, асабліва сярэд беларускае моладзі. Моладзь цікавіцца сваёй гісторыяй і нацыянальнай будучыняй. Падчас шматтысячнага «Маршу Свабоды», які адбыўся ў Менску 17-га кастрычніка мінулага года, беларуская моладзь паказала лужанскаўска-расейскі інтэграторам, што іхна краіна хаваць Беларусь.

Дык някая тэле адраджэнскі агеньчык у шырым попеле беларускага ўздыму, прысуджана ў Беларусі ў сярэдзіне мінулага дзесяцігоддзя! Ня кідаймы ў рэспіч, не пакідаймы веры ў тое, што разгарыцца іхня гэты агеньчык, у змрык поплыкі якога пастане вольная і незалежная Беларусь!

КІРАЎНІЦВА БЕЛАРУСІ
У РАСЕЙСКІХ РУКАХ

Назначэнне Уладзіміра Ягорчына на пасад прэм'ер-міністра Беларусі практычна заварыла акупавані ўсіх галавоўных кіраўнічых пасадў краіны расейскімі прышчыпамі. Сярод іх такія анты-беларусы як Уладзімір Зямлянін, правая рука Лукашэнкі, міністр абароны Аляксандр Хамікоў, міністр унутраных спраў Юры Сівакоў, міністр замежных спраў Урал Лагунов і сотні ішых менш відных расейскіх пракадзішоў.

Паведамляецца, што Лукашэнка загадаў хутка рыхтаваць поўную здачу беларускае незалежнасці Мыхася... Гэтая акцыя не Захадзе ціха аналуюцца...

аб'яднання. Мы пазбеглі магчымага югаслаўскага варыянту развіцця падзей, а там і дагтуль лёсца кроў...

А зараз, пры так званым аб'яднанні Расіі і Беларусі зусім ня ўлічваюцца эканамічныя ўзаемаадносіны. Трэба ісці па шляху, які праішла Еўропа: збліжэнне перш за ўсё эканамічнае, наступнае, крок за крокам. Але не на ідэялагічнай аснове. Фармаліна Расія і Беларусь нібыта аб'ядналіся: у жабрацтва, але будзем умоваваць дзяржаўнасць Расіі. Але ж трэба умоваваць тую дзяржаўнасць, якая нясе дабрабыт людзям, а не жабрацтва. Таму любыя размовы аб аднаўленні былога Саветаў Саюза – гэта размовы аб аднаўленні турмы народаў, аб аднаўленні імперыі зла.

- Якая мэта вашага цяперашняга прыезду ў ЗША?

- Разам у сувязі з цяперашняй беларускай сітуацыяй мне трэба многае перачытаць, пашукаць у літаратуры, каб лепей разабрацца ў некаторых пытаннях. Так здарылася, што мне прапанаваў працаваць у Вашынгтоне ў паліталогічным гуманітарным даследчым цэнтры Вудра Вільсана. Мне далі магчымасць працаваць над абранай тэмай. Я павінен падрыхтаваць на гэту тэму даследванне, потым выступіць з дакладам перад прадстаўніцтвам аўдыторыі. Буду там да канца сакавіка, потым вярнуся ў Беларусь. Тама мая – “Шляхі рэфармавання Беларусі” або “Праблема сістэмнага трансфармацыі Беларусі”. Мне хочацца расказаць, якім я бачу будучае Беларусі, у тым сэнсе, у якім мне хацелася б яго бачыць. “Ад тутэйшасці да нацыянальнай дзяржаўнасці” – так таксама можа гучаць мая тэма, але падлетж. Прыйтм – я ўвесь час гэта падкрэслівала – ідэя нацыянальнай дзяржаўнасці Беларусі аніколі не супярэчыць прынцыпу адкрытага грамадства. Я сустракаўся ў Вашынгтоне з намеснікам кіравання Дзяржаўнага Страбам Тэблэтам і ўпаўняважымым на справах СНД Сісвенам Сестановічам. З гэтымі дзеячамі я знаёмы даўно, мы гаварылі пра многія праблемы, звязаныя з Беларуссю і краінамі СНД. Былі яшчэ канкрэтныя дзелавыя сустрэчы ў Дзяржаўнага агенстве, сустрэчы з іншымі палітычнымі і грамадскімі дзеячамі. Амерыканцы ж амаль фанаты ў сэнсе стандарту дэмакратыі і правую чалавекса. У адносінах да Беларусі я не адчуў адступленняў ад такіх стандартных ухваленняў. На жаль, многія краіны Еўропы з гэтага пункту гледжання прыносяць толькі расчараванне. Але дзве краіны сёння ў гэтых адносінах вылучаюцца – Злучаныя Штаты і Польшча. Яны прычыпова і рэзка вядуць палітыку, накіраваную на захаванне стандарту па правах чалавекса. Яны адмоўна ставяцца да антыдэмакратычнага таталітарызму ў Беларусі і робяць у сувязі з гэтым прадуманыя заявы.

- І ўсе ж: што чакае Беларусь? Як можа ўсё змяніцца?

- Многія сёння ў Беларусі гавораць: жывем жудасна, невяснона. Але ж каб быць як Квэбэ на чале дзяржаваў, мне здаецца, было б яшчэ горш. Сёння, вядома, эканамічная сітуацыя ў рэспубліцы зусім жеская. Адбываецца поўная інкарпарацыя ў Расію. Там зараз больш ліберальная эканоміка. Але дзяржаўнасці там трымацца няма на чым. Пушч паша, што патрэбны 15 – 20 гадоў, каб даягнаць сярэдняга расіянца да ўзроўню сярэдняга партугальца. Я мяркую, што рэальна трэба болей, гадоў 40. А вяліка-дзяржаўныя настроі растуць там вельмі хутка і нистрыма. Беларусь патрэбна Расіі чэста з-за геапалітычных меркаванняў. І нашай рэспубліцы ніхто не дапаможа, трэба

абатпірацца толькі на ўласныя магчымасці. Вельмі патрэбна нам высокая палітычная сьведомасць. Таму для нас зараз, лічу, вельмі важныя адукацыйныя праграмы, а на іх пакуль што не зьвяртаецца асаблівай увагі. Будучае – за моладзю, за адукаванай моладзю. Самаадукацыя ідзе вельмі марудна і складана, доступ да яе мае параднаўча невялікая колькасць людзей.

І прыхільнік нацыянальнай дзяржаўнасці Беларусі, гэта зусім не супярэчыць прынцыпам адкрытага грамадства. Як і прыхільнік выкапутаванай нацыянальнай беларускай сімволікі – бел-чырвона-белага сцягу і герба “Пагоня”. Калі ўваходзіш у Варшаўскі гістарычны музей, то першая карціна, якую там бачыш, гэта “Бітва пад Оршай у 1525 годзе”, менавіта там такіх сьцягоў... Пытаньня няма, адкуль гэта ідзе і чаму. Таму я зноў вяртаюся да сваёй ідэі аб важнасці і неабходнасці ў нашай рэспубліцы інтэнсіўных адукацыйных працэсаў. Але ж без дапамогі з-за мяжы гэта практычна зрабіць нельга. На жаль, замежнага дапамога пакуль на гэта не накіравана, яна ідзе, у асноўным, па Чарнобыльскай праграме. Гэта добра, але дзяржаўныя ўлады праводзяць яе апошнім часам праз свае структуры, і куды яна ідзе – фактычна невядома. А каб былі адукацыйныя праграмы, цяжка было б схаваць, куды такія дапамога магла б пайсці. Я заўсёды спасылаўся на такі прыклад: з 80-га па 90-ты гады ў Польшчы нейкую адукацыю за мяжой, ад доктарскай ступені да двухтыльчэвай школы дэмакратыі, атрымваў адзін мільён чалавек. І калі ў Беларусі чвэрць мільёна атрымае такую адукацыю, лічыце, што ў нас не будзе праблем з трансфармацыяй рэспублікі ў дэмакратычную, рынкавую, з захаваннем усіх правоў чалавекса. Трэба ісці гэтым шляхам і настрайваць сябе на гэты шлях трыла і надоўга.

Я не выключала і іншыя палыходы, зьмены. Усё можа быць: пераварот, змяшчэнне, змова зверху, альбо камбінаваны варыянт. У Беларусі хутчэй магчымы камбінаваны варыянт, таму што сама наменклатура ня можа быць задаволеная ўзурпатарам сённяшняга дня, яна таксама трапляе пад прэс, адчувае ўціск з боку гэтага чаварнага механізму. Прыгадайце гісторыю з былым міністрам сельскай гаспадаркі Леонавічам, з Захарэнкам і Ганчарам, якія бясцесна зыклі; шмат такіх чыноўнікаў, якія не вельмі прыкметныя, але яны ведаюць, што заўтра могуць быць выкрэслены са спісаў... Такія наменклатура можа пайсці на пераварот, але гэта мала верагодна. Таму трэба нармальна, плынамерна ўздзейнічаць на ўладу знізу. Паўтараю: адукацыя – вост што зараз, як мне здаецца, самае галоўнае. Пакуль ня будзе ў гэтым сэнсе дапамогі, мы будзем у ліку апошніх на шляху да дэмакратыі. Але ж гэты шлях непазбежны. Мы занадта доўга ішлі ня ў тым кірунку, і цяпер трэба вярнуцца і пайсці правільнай дарогай.

Размову вёў Ванкарм Нікіфаровіч.

ЦІ ВЕРНЕЦЦА НА БЕЛАРУСЬ ЯДЗЕРНАЯ ЗБРОЯ?

«Рабочы»

Днямі ў Расіі прынятая новая дактрына нацыянальнай бяспекі, якая, падкрэсліваючы некаторыя экспэрты, можа зрабіць свет больш небяспечным, чым ён быў месяц таму. А прадстаўнік беларускага Міністэрства абароны заявіў, што пры пэўных абставінах на тэрыторыю Беларусі можа быць вернутая ядзерная зброя.

Новая дактрына нацыянальнай бяспекі Расіі вызначаецца шмат якімі палажэннямі, але галоўнае, што выклікала засьморганыя талы паварот выкарыстання ядзернай зброі.

Папярэдня дактрына, прынятая пры галы таму, прадугледжвала выкарыстанне ядзернага арсеналу толькі ў выпадках зьнешняй пагрозы нацыянальнаму суверэнітэту. Пры гэтым мелася на ўвазе, што і агрэсар выкарыстоўвае ядзерную зброю ці патэнцыйна можа яе скарыстаць. Цяпер - ядзерная зброя можа быць прымененая і ў тых выпадках, калі праўнікі на мя ядзернай зброі, аднак расейскае камандаванне скарыстае ўсе ішныя магчымыя спосабы.

Папросту кажучы, калі раней ядзерны арсенал разглядаўся хутчэй як аргумент стрымлівання тых, хто валодае аналітычнай зброяй, ды цяпер ён выступае ў якасці актыўнага сродку, скарыстаць які, пры вялікім жададні, можна пры розных нагодах.

Амерыканскі экспэрт Дон Джэксан дзесяць гадоў таму ўдзельнічаў у якасці інспектара ў працэсе ядзернага разбраўнення тагачаснага СССР. Змену расейскай ядзернай дактрыны ён пракаментаваў так:

— *Мне падаецца, тут адлюстраваны слабасці, а няк на моцы ўдзяжыма. Звычайныя ваенныя падраздзяленні Расіі не падрыхтаваныя ў прафесійным сэнсе, пра што сведчаць і нядоўчы ў чыскай вайне. Камандованыя стратэгічныя сілаў бачыць, што іхная зброя хутка стане састарэлай -- у той час як ЗША вядуць старэйшы антыракетную сыстэму. Расейскі зброй бачыць вялікую пагрозу з боку НАТО і наволад Захаду. І расейскі ўрад лічыць патрэбным развіццям на гэтым выклікі, нягледзячы на тое, што яму трэба знаходзіць грошы і рэсурсы на ўнутраныя рэформы, асцябля ў галіне эканомікі. Што тычыцца магчымасці вяртання ў Беларусь ядзернай зброі... Я ня думаю, што так абдузбюцца, бо гэта б парушыла ўзаем міжнародных ўрапейскіх наадзеньняў у справе бяспекі. Ды і ў ваенным аспэктэ такі крок не наштам пастрыаў бы Расіі. Яна і без таго мае ядзерную зброю на сваёй тэрыторыі. Разьмяшчэнне гэ такой зброі на тэрыторыі Беларусі, Украіны альбо Казахстану паставіла б пад пагрозу бяспеку Заходняй Еўропы, што забаронена міжнароднымі наадзеньнямі. Відавочна, размовы пра вяртання ядзернай зброі ў Беларусь -- звыны, разлічаныя на палітычны эффект, мэта якая -- вышч раз нагадваць пра ролю Расіі на міжнароднай арэне.*

Лічы больш рашуча выказаўся прэзыдэнт украінскага Цэнтру палітычных даследаванняў Анатолі Грышчэна, да якога таксама вярнулася беларуская разьдзяка “Свабоды”:

— Гэта прывяло б да маланакваў дзесяняў з боку Украіны. Гэта рэзка пагоршыла б адносіны Кіева і Масквы, і Менска, а таксама паклікала б асіметрычныя алказы Кіева.

БЕЛАРУСЫ ЎВАСКРАСАЮЦЬ ЯК... БЕЛАРУСЫ

(“Свабодныя Навіны”)

АЛЯКСАНДР КОКТЫШ

У гасцяў у “СН” вядомы беларускі пісьмнік Уладзімір АРЛОЎ

- Наколькі нам вядома, зусім нядаўна убачыла свет ваша новая кніга, напісаная ў сааўтарстве з Геннадзем Сагановічам. Які складваецца яе лёс?

- Сапраўды, у Вільнюсе 5-тысячным накладам былі надрукаваны “Дзесяць вёлак беларускай гісторыі”. Як тут не ўспомніць вядомы лацінскі афарызм “Habet sua fata libelli” - што ў перакладзе значыць: кнігі маюць свой лёс. Першую размову пра магчымасці напісання “Вякоў” мы з Геннадзем вядлі ў 1991 годзе, якая на другі дзень пачула. У грамадстве панавала пэўная разгубленасць і наспярожанасць. Але гэта нас не спыніла.

- І там не менш атрымліваецца, што не надта вялікую - кнігу вы ўдвух пісалі амаль дзесяцігодку...

- Безумоўна, мы напісалі яе раней. І, вядома, у любой дэмакратычнай краіне кніжку такога кшталту ўжо даўно б надрукавалі на радзіме, а не ў сталіцы суседняй дзяржавы. Калі б ўлада клапацілася пра будучыню народа, пра ягоную гістарычную свядомасць, без якой немагчыма свядомасць НАЦЫЯНАЛЬНАЯ. Швейцары, напрыклад, размаўляюць на чатырох мовах, але гэта ўсё роўна адзіная нацыя. І робіць яе такой агульная гістарычная памяць.

- Сваёй чарговай кнігай вы спрабуеце вярнуць беларусам іх памяць?

- "Дзесяць вякоў беларускай гісторыі" - гэта спроба асэнсавання нашага гістарычнага шляху. Пачынаецца кніга з першага дакументальнага дакумента беларускай гісторыі - 862 года, калі ўпершыню ўзгадваецца патырых беларускіх гарадоў Польша. Заканчваецца датай абвешчання Беларускай народнай рэспублікі - 25 Сакавіка 1918 года. У кнізе чатыры раздзелы: "Старажытныя беларускія княствы", "Вялікае княства Літоўскае", "Беларус у Рэчы Паспалітай" і "Беларус у Расійскай Імперыі". Гэта адно з першых выданняў, дзе змешчаны паралельныя хвалалюбныя табліцы гістарычных падзей у Беларусі і ў свеце, а не праводзіцца паралель выключна з тым, што адбывалася ў гэты час у Расіі.

Калі праходзіла прэзентацыя "Вякоў" у бібліятэцы імя Янкі Купалы, у невялікую залу, разлічаную максімум на 150 чалавек, набіралася не менш за паўтэрсяць. Прычым пераважна прыйшла моладзь. Гэта сведчыць не столькі пра запатрабаванасць менавіта нашай кнігі, а пра запатрабаванасць беларускай гісторыі ўвогуле. Мы пачынаем вяртацца да сваіх вытокаў, тэндэнцыя пакрысе набірае моц.

- На мой погляд, пачы тысяч экзemplіраў - вельмі мала для дзесяцівякавай Беларусі.

- Безумоўна, гэта больш чым недастаткова. Каб было выдана ў 10 разоў больш, я ўжоўніўся, што кніга і тады не заложалася б у кнігарні.

- Можна, дзяржава адмовілася вас падтрымліваць, таму што не так як трэба паставілі гістарычныя акаўнты?

- Я пісьменнік з універсітэцкім дыпломам гісторыка. Мой калегі - гісторык прафесійны і, на маю думку, адзін з найбольш перспектывных супрацоўнікаў Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук (дарчы, у свой час кніга атрымала статус дакумента з заключеннем гэтага інстытута і была рэкамендавана ім да друку). Сагановіч належыць да вучоных новай генерацыі, новага мыслення. Для іх гісторыя Беларусі - не частка гісторыі Расіі ці Польшчы, а гісторыя незалежнай дзяржавы. Разам з тым з сярэдзіны дзесятыя годаў у Беларусі актывізаваліся спробы рэанімаваць гістарычныя міфы, створаныя расійскай гісторыяграфіяй не адно стагоддзе таму. Кіталігу таго, што Беларусь ніколі не мела свайго дзяржаўнасці. Што нашы землі ўтульна сабе адчувалі ў быцым бая вайкай і магутнай Кіеўскай Русі. А казкі пра "ўз'яднанне" з Расіяй у канцы XVIII стагоддзя?..

- Плік папулярнасці гістарычнай літаратуры быцым бам прайшоў. На якую аўдыторыю разлічана ваша кніга?

- На самую маюваю - ад школьніка да пенсіянера. Падчас прэзентацыі да нас сярэд моладзі пайшоў з кнігай і вельмі пахваліў мужчына, падзней аказалася, што яму 89 гадоў, і папрасіў у аўтографе назваць яго "старажытным беларусам". Мы з задавальненнем гэта зрабілі. Так што наконці плік папулярнасці і б з вамі паспрабуеце. Скала, што сёння цяжка прабіцца да чытача з гістарычнай літаратурай праз дзяржаўныя выдавецтвы.

- А з кой лёгка?

- Думам, што не было праблемаў з выданнем выбараных прамоў А.Р.Лукашэвіч. Праўда, у той кнізе з так і не знайшоў назвы выдавецтва, якому павінны быць удзячны чытачы.

- Вы не баіецеся, што асобына стаўнікі, убаўчышы ў рукава вучуна вашу кнігу, зрабятуюць скласці для яе вогнішча?

- Усё залежыць ад асобы стаўнікі. Ды і ад вучына, і студэнта таксама. Знаёмка ўніверсітэцкага выкладчыка расказвала мне, як аднойчы на лекцыі выказала думку, што другую сусветную вайну развязалі Гітлер і Сталін. Адразу ўскочыў

нейкі юнак і літаральна заклімаў, што не дазволіць чапаць светлае імя таварыша Сталіна.

Што да запатрабаванасці гістарычнай літаратуры, то пасля выхду ў свет маёй кнігі "Адкуль наш род" я атрымаў сотні лістэў з просьбамі пра другое выданне. "Дзесяць вякоў беларускай гісторыі" - сваёсвабодна адказ на гэты лісты. Тым больш, дрымачуа невустна хапае і ў найвышэйшых эшалонах улады. Занімаў наядуна дпутат Нацыянальнага сходу Руслан Ігнашчыаў у сувязі з чарговым этапам "ўз'яднання" Беларусі і Расіі заявіў, што, аказваецца, самастойнага беларускага народа наогул не існавала, і што дамоу аў старвонні "саюзная дзяржава" можна праунаць з разбурэннем ажно адной берлінскай сцяны. Узгадваецца таксама, як дпутат Вярхоўнага Савета 12-га склікання, дарчы генерал, у сваім выступе пакаліна абвясціў, што бел русікх мы б не залодзілі вызіваліша нават ад татарам-многолоскага прыгнёту. Ніхто ўжо так і не растлумачыў, што на Беларусі, у адрозненне ад Расіі, гэтага прыгнёту ніколі не было.

А чаго варты прызнанні некаторых нашых вядомых "паптыкаў" у тым, што ідэалам дзяржаўнага мужа яны лічыць Пітра І. Таго самага расійскага імператара, салдаты якога ўзвалі Садфіскай сабору у Польшку. А ажно раней сам Пітр разам з прыдворнымі ў час набліжэння ў тым жа саборы ўласнаручна забіў пільх унііцкіх саватвораў. Гэты выпадак меў вялікі рэзананс у Еўропе.

- Нашы "вархі" аж пішчаць, так хочуч трапіць назаўжды зноў у абдымкі Расіі, а не Еўропы. Ранейшае жыццё разам з Масквой для беларусаў прынесла больш шкоды ці карысці?

- Наслухаўся некаторых інтэгратавораў, дык можа прынісіць, што наша братэрства з Масквой пайшоў ледзь не з перабытна-абшчынных чыстоў. Але, на вялікі жал, гісторыя ўзаемаадносін нашых дзвюх краін на працягу многіх стагоддзяў - гэта, найперш, гісторыя вайны, у выніку якой крамлёўскія ўладары імкнуліся захапіць нашы, па версіі расін "ісконна русскіх", землі. Нельга не ўспомніць вельмі распаўсюджаны міф, згодна з якім сама краваправільнай вайной для нас была другая сусветная, калі Беларусь страціла кожнага чаввертага. Але жудасная вайна з Расіяй ў 1654-1667 гг. забрала палову насельніцтва нашай краіны.

- Нейкай вельмі сумнай атрымліваецца гісторыя нашых стаўнікаў з Расіяй. Няжю ў ёй не было светлых момантаў?

- Я далёкі ад таго, каб спрашчаць гістарычныя падзеі. Былі ў нас з Масквой і эканамічныя, і культурныя сувязі. Праўда, адразу забважу: блізка па мове, мы зусім розныя па ментальнасці. Найперш, беларусы баксонца далёка ад імперскіх амбіцый.

Культура ў ішла з Еўропы ў Расію праз Беларусь. Часам гэты шлях быў драматычным, каб не трагічным. Напрыклад, Францішак Скарына прывёз свае выданні ў Маскву і праланавуа распачаць там кнігадрукаванне. У алдзкі кнігі проста спалілі. Падзей расійскай першадрукар Іван Фёлаураў, дарчы, беларус па паходжанню, вымушаны быў шукаць паратунку не дзе-небудзь, а ў Вялікім княстве Літоўскім. Калі наш славеты суаўчыннік Сімаён Польшаі адлічыў у Маскве незалежную друкарню, колкасьмх друкарняў на тэрыторыі ўсёй расійскай дзяржавы падлоўілася. Была адна, стала дзв. У той самы час у дзяржаве нашых продкаў такіх друкарняў налічвалася 134. Дарчы, па майму сцэнарыю зняты дакументальны фільм пра Сімаёна Польшаіа. Можна, таму і не выходзіць ён на тэлеэкраны, што там зашмат падобных нявыгадных для "нашага векавога сабруствора" фактаў? Наогул, мы павінны ясна ўсведамляць: у адрозненне ад Беларусі Расія ніколі не ведала ні эпохі Рэнесансу, ні эпохі Рафармацыі, якія вызначалі іхлі развіцця еўрапейскай цывілізацыі.

- Ці можна правесці гістарычную паралель паміж сённяшняй Беларуссю і яе мінуўшчынай?

- За стагоддзе да вышэй згаданай вайны (1654 - 1667), якую сусучаснікі называлі "крыўным папатам", была вайна Ліўонская. Калі войскі Івана Грознага "вызвалілі" Беларусь, руйнуючы

яе гарады і вёскі. Тады, у 1569 годзе Вялікаму княству Літоўскаму прыйшлося пайсці на унію з польскай Каронай. Пачалася палінізацыя Беларусі, беларуская мова праз стагоддзе страціла свой дзяржаўны статус і захалялася толькі ў асродках сялянства, часткі гарадскога насельніцтва і ва унііцкіх храмах. Тут няма непаралельных аналогій, але гэтыя падзеі сведчаць пра небяспечку любой дзяржаўнай уніі з моцным суседзем.

- Вы таворніце ўвесь час пра унііаства на Беларусі, якая падаецца ццлер як справядчана прываслаўная краіна.

- Яшчэ адлін міф. У канцы XVIII стагоддзя 80% насельніцтва Беларусі былі грэка-католікамі або уніятамі, якіх потым пасля захопу Беларусі Расіяй гвалтова перавалі ў праваслаўе.

- А ці можна знайсці ў беларускай гісторыі персанажа, які быў падобны на імперагнага "манарха" нашай дзяржавы?

- Гістарычныя аналогіі - рэч рызыкоўная, але можна ўспомніць вядомага Іахздзімітрыя ІІ, былога настаўніка ў Шклове, якога хацелі пасадзіць на маскоўскі трон. Каліаці ў "Свабодных новастях" я пісаў пра гэта ў нарысе "Шклоўскія прайдзісветы". Сярод ягонаў герояў быў яшчэ адлін вядомы гістарычны персанаж: былі фаварыт імператрыцы Екаврыны граф Сямён Зорыч, які за грахі быў высланы з Пятэрбургу ў той самы Шклоў. Ён пачаў ператвараць горад у культурную сталіцу краіны, заняўся эканамічнымі "рафармамі", але скончыў сувяззю з фальшышываманетчыкамі...

- Чым займаецца наша нацыянальна свядома інтэлігенцыя, калі пачынаем забываць, што мы беларусы? Не нагадвае нам усё гэта мучаніе атнятаў, які асуджана чакаюць сваёй незайздорнай долі?

- А хіба не беларуская інтэлігенцыя ішла ў першых шэрагах "Маршу свабоды"? Надаўна я даведваўся з незалежнай прэсы пра тое, што нібыта толькі расіянэ дабачэ пра лёс Васіля Быкава, а беларуская інтэлігенцыя пра яго забылася. Але ж Рада Саюза Беларускіх пісьменнікаў адразу пачала сума вядомай перадачы БТ, дзе зневажалі наш нацыянальны гонар, прыняла заяву ў абарону Васіля Уладзіміравіча. Іншая рэч, што ў кіраўніцтва Саюза пісьменнікаў не хлала мужнасці перадаць усё ў друк у першпачатковым выглядзе. Ведаецца, у адных людзях жыве Бог, у другіх - д'ябал, а ў трэціх - адны мікробы.

Дарчы, яшчэ адлін шырока распаўсюджаны міф. Быцым бы ў Беларусі, які любіў паўтараць Машэраў, ніколі не было адысэянтаў. У 1973-1974 гг. у нас, як і ў ва ўсім СССР была кампанія па выкрыцці нацыяналістаў. Машэраў выступіў за тое, каб іх не сажалі, а проста зольніць за працы: таму што, маўляў, у гэтых людзей няма ні перспектыв, ні каранёў.

Думаю, ццлер нехта вельмі шкадуе, што не адрвалілі за крыты. З.Пазныка, М.Чарняўскага, С. Міско і іншых. Іх прывічаны можна знайсці ў каталогу непадзінзурных беларускіх выданняў, у даведніку "Дэмакратычная апазіцыя Беларусі 1956-1991", выдзеленым "Архівам найноўшай гісторыі".

- Думаем, гэта былі рэальныя барабёбты за незалежнасць Беларусі. Чаго не скажам пра некаторых самаабвешчаных сённяшніх "змагараў за дэмакратыю", такіх фантомаў-прыгваў. Уладзімір Неклеў з гэтай абоймай?

- Я думаю, што ў Неклева былі важкія палставы пакінуты Беларусі. І найперш, гэта былі прычыны палітычныя. Таму што Неклеў, пры ўсёй сваёй блізкасці да улады іх гульні з ёю заставаліся перакананым прыхільнікам незалежнасці Беларусі. Ён не мо падрываў ішчыа злучэнны гандаль яе суверэнітэтам. Як старшыня Саюза пісьменнікаў ён паслядоўна імкнуўся на верхніх паверхах улады бараніць беларускую культуру, мову. Безумоўна, гэта падаблася далёка не ўсім...

- Можна, мы перабольшаем яго папменнік, як намагаанні і ролю беларускіх літаратураў увогуле? Нават у савецкія часы да пісьменніка ўстаіўся з большай повагай, чым ццлер, і яны мелі большую увагу ў грамадстве.

- Талы Улада сапраўды акіцыаўляла так званы клопат пра беларускую культуру. З аднаго боку,

напрыклад, Максім Танк ці Пятрусь Броўка мелі прывілеі, вышэйшыя ўзнагароды, а з другога - яны былі пазбаўленыя, па вялікім рахунку, чытача. Беларускія школы зачыняліся, у гарадах іх увогуле не было. Улада прымушала пісьменнікаў маўчаць пра жорсткую палітыку русіфікацыі, якая прыводзілася ў часы БССР і якая працягвалася цяпер. Толькі, можа, у больш адкрытай і шчыльнай форме.

Мне вельмі падабаецца выраз Міхаіла Прышвіна: "Літаратура ўваскрэсе толькі талы, калі займацца ёй будзе навігацый". Літаратуры праізе цяпер, калі казаць пра дачыненні пісьменніка і дзяржавы - гэта мізэрныя накладкі, смешныя ганарары. Існуючы чорныя спісы, каго не друкаваць у дзяржаўных выданнях, каго не пускаяць на радыё і тэлебачанне, а каго ў мэтах "прафілактыкі" раз-пораз "паціць" брудам у СМІ.

І разам з тым і ведаю, што цікавіцца да літаратуры, да мовы, гісторыі не знікае, а, нагледзячы на шматлікія перашкоды, ўзрастае. Рэфэрэндум 1995 года, які пазбавіў дзяржаўнага статусу нацыянальнае сцяг і герб і, па сутнасці, пазбавіў статус беларускай мовы, былі вельмі моцнымі ударамі па нашай самавыядамошці. Многія з маіх калег-літаратараў, гісторыкаў, выкладчыкаў апынуліся ў глыбокім накуцце. Мой тэлефон адпачываў амаль два гады - мяне ўжо не запрашалі выступаць у школы, інстытуты, бібліятэкі. Але прыйшоў час - мы зноў адчулі сваю запатрабаванасць. Напрыклад, у 1998 годзе я разам з В. Быкавым, Р. Барздуліным, С. Законнікавым, В. Сёмухам і іншымі пісьменнікамі шмат ездзіў па краіне ў межах праграмы "Наш дом - Беларусь ХХІ стагоддзя". Нейдзе нам не давалі магчымасці выступаць перад масавай аўдыторыяй. Там жа, дзе не паспявалі "перакрыць кісларод", заўсёды былі анішчаны. У Гродне за пяць дзён на гэтых літаратурных сустрэчах мы мелі не менш за 10 тысяч слухачоў. А ў масавым універсітэце ўвогуле прыйшлося вытрымаць трохгадзінны шквал пытанняў па самых розных навідзёных праблемах.

Так што не ўсё так безнадзейна, як гэта камусьці здаецца.

- І гісторыю як гуманітарную дысцыпліну, якую навуку, як адну з разнавіднасцей літаратуры нельга назваць у пераносным сэнсе ўчарашнім днём?

- Ні ў якім разе. Існуе безліч азначэнняў гісторыі. Напалеон характарызаваў яе як "плоч часу". Дзюма называў "швіком, на які ён вёў свае карыны". Нехта сказаў, што гісторыя - кніга, якую пішуць пераможцы. Мне больш даспадобы азначэнне Жуля Мішле: "Гісторыя - гэта ўваскрэшчэнне".

Разам з нашай гістарычнай памяшчу мы цяпер уваскрэсваем як нацыя. Як еўрапейскі народ. Падпісваючы нашу з Генадзем Сагановічам кнігу, я жадаю сваім сябрам і знаёмым ішчы дзесяць вякоў беларускай гісторыі. Не магу не пажадаць гэтага і ўсім чытачам "Свободных навіст"...

Станіслаў Шушкевіч у Чыкага

Нядаўна Чыкага наведваў Станіслаў Шушкевіч, вядомы беларускі навуковец, грамадскі і палітычны дзеяч, былы Старшыня Вярхоўнага Савета Беларусі, кіраўнік апазіцыйнай партыі Беларускага сацыяльна-дэмакратычнага Грамада. Прыехаўшы па справах у Злучаныя Штаты, ён, верны даўняму школьнаму сяброўству, зазваніў былым аднакласнікам, што жывуць цяпер у Чыкага. Тая адрозна ж запыталі яго, - так ён апынуўся ў гэтым горадзе.

Сябры паспеліся паказаць гасцю многія цікавыя мясціны даўняга і прыгарадаў, знаёміць з выдатнымі помнікамі архітэктуры і мастацтва, што захоўваюцца ў Чыкага. Асабліва цікавіўся Станіслава Шушкевіча выклікалі шэдэўры Марка Шагала - маляні "Чатыры часны голы" і "Вокны Амерыкі", апошняе работа майстра - габелен "Юй". Ва ўсіх ўзростах творах чытаецца і беларускі матыв, нагадаючы знаёмыя

персанажы шагаліўскай карцін, бачны і абрысы роднага Вібеяса... У чыкагскім раёне, дзе жывуць імігранты апошніх гадоў, Станіслава Шушкевіча адрозна пазнавалі, падыходзілі да яго і проста на вуліцы, і ў крамах, задавалі шматлікія пытанні, асабліва тых, хто нядаўна пакінуў баявухішчыну.

Вельмі цёпла, незабытая сустрэча са Станіславам Шушкевічам адбылася ў Беларускай праваслаўнай царкве святэго Юрыя. Гасцю пабываў на багаслужэнні, якое аў аішч Дзімітры Бажко. Прыватнымі словамі ў клобе царквы яго сестру старшыню Беларуска-амерыканскай нацыянальнай Рады ў Чыкага С. Міхася Калені. Дзяўчаткі з музычна-танцавальнага беларускага гуртка "Лянок", што ў апошнія гады пасляхова працую пры царкве і выклікае ўсё большую і большую цікавасць ў чыкагскай грамадскасці, вітаў ганаровага гасця спецыяльная падрыхтаваная праграма. А потым распачалася канферэнцыя, пад час якой Станіславу Шушкевічу былі заданыя самыя розныя запытаныя па праблемах сучаснага жыцця на Беларусі і магчымых перспектываў яго развіцця.

Сустрэча Станіслава Шушкевіча з расейскамоўнымі імігрантамі адбылася ў зале



С. Шушкевіч палчас сустрэчы ў Беларускай праваслаўнай царкве св. Юрыя ў Чыкага.

ОРТ-інстытута, дзе звычайна тых, хто прыехаў з розных рэспублік былога Савецкага Саюзу, праводзіць свае мерапрыствы. На гэты раз зала была перапоўненая - каля 400 чалавек прыйшло. Зноў - самыя розныя, падчас вельмі вострыя пытанні... Больш за дзве з паловай гадзіны трымаў Станіслаў Шушкевіч увагу аўдыторыі. А пасля ў той дзень зноў - прыватныя сустрэчы, адказы на бясконцыя запытаны...



Старшыня ВС РБ Сп. Сямён ШАРЭЦКІ ў Канадзе...

23-га студзеня 2000 г. прыляцеў у Канаду з візітам Сп. Сямён Шарэцкі з жонкай Галінай. У Канаду запысіў іх прэзідэнт Ленданскага Універсітэту Пола Дэвонпорт. І ўжо 24-га студзеня сп. С. Шарэцкі прыняў даклад для студэнтаў універсітэту. Гаварыў ён пра палітычнае і эканамічнае становішча ў Беларусі. Пасля даклада адбылася жывая і цікавая дыскусія. Праф. Дэвонпорт пасля прынёў сп. Шарэцкага прыватна і ў часе гутаркі ён паябляў усю магчыму дапамогу для Беларусі.

У далейшым на Універсітэце Ватэрыю ішоў даклад пра беларускія праблемы. Доклад зрабіў на студэнтаў вельмі добрае ўражанне. Др. Зіна Гіпенічэвіч, шчыра беларуска, запысіла гасця ў гэтую высокую навуковую ўстанову, а пасля яна ж гасціла асобнай беларускай закускай. А

вечарам адбылася сустрэча з беларускімі студэнтамі, якія вучацца на гэтым універсітэце.

Перад гэтым спадарства Шарэцкіх гасцілі ў сваю чаргу Др. Барыс і Людміла Рагулі.

26-га студзеня Шарэцкія выліцелі ў сталіцу Канады - Атаву, дзе іх сустрэла старшыня Рады БНР сп. І. Сурвіла. Тут адбылося важнае спатканне з міністрам замежных спраў Канады. Спатканне было вельмі плённым.

Беларускае грамадства Канады шчыра дзякуе спадарству Шарэцкіх за удалую і цікавую візіту і жадае ім паспехаў у абароне беларускае незалежнасці. Трэба падзякаваць таксама праф. Ч. Рууду, які выдатна дапамог у арганізацыі гэтай візіты.

А ўжо 29-га студзеня спадарства Шарэцкіх выліцелі ў ШІА.

Б. Расауа.

...і ў ШІА

Старшыня 13-га Вярхоўнага Савету Беларусі Сямён Шарэцкі праўе ў Вашынгтон гэтымі днямі шэраг сустрэч з прадстаўнікамі заканадаўчай і выканаўчай улады ШІА з мэтай фарміравання амерыканскіх палітыкаў аб сучасным стане ў Беларусі ды пагрозе беларускай дзяржаўнасці з боку расейскага шавінізму, на паслух якое стаіць незаконны прэзідэнт дзяржавы А. Лукашэнка.

2-га лютага адбылося спатканне ў Дзяржаўным Дэпартаменце з намеснікам дзяржаўскара Тэроўтам Табэтам. Сп. Шарэцкага суправдзілі два дэпутаты ВС, былы Старшыня ВС сп. Станіслаў Шушкевіч і сп-ня Людміла Гразнова. У гутарцы з наведнікамі сп. Табэат выказаў падтрымку беларускім дэмакратам у іхнім супрацоўніцтве з міжнароднай грамадскасцю на карысць дэмакратыі і незалежнасці Беларусі.

Прайшла таксама гутарка з намеснікам дзяржаўскара па справах праваў чалавека, Гаральдам Когам. Сп. Шарэцкі і сп-ня Гразнова разказалі пра самавольна дзяржаўных органаў у Беларусі ды факты пагвалчэння правоў чалавека.

Таго самага дня сп. Шарэцкі і ягоняны калегі правялі гутарку з кангрэсманам Стэні Гоерам, сябрам кангрэсавае Гельніскае камітэі і заступнікам старшыні Парляментарнае Асамблеі АБСЦ. Гасцю кангрэсманна Гоера паіфармаваў яго пра тупіковае палітычнае ў Беларусі з прызам перамовай паміж дэмакратычнай апазіцыяй ды ўладай, а таксама пра пагрозу беларускай дзяржаўнасці з боку расейскага шавінізму. Тэма гэтая пругалая таксама напярэдні ў выступленні сп. Шарэцкага перад шматлікай аўдыторыяй ў канферэнцэзаль радэістанцыі "Свабода".

Дэлегацыя беларускіх заканадаўцаў склаа візіт кангрэсману Сэму Гейдэнсону, бацька якога паходзіць з Беларусі ды які зацікаўлены ў падтрымцы дэмакратыі і незалежнасці Беларусі.

У сваіх выступленнях сп. Шарэцкі і Шушкевіч ды сп-ня Гразнова паведміталі таксама пра дэманстрацыі, якія заплянаваныя ў Беларусі ды ў некаторых еўрапейскіх сталіцах на абарону беларускае дэмакратыі і незалежнасці. Гэтыя дэманстрацыі абудуцца 15 сакавіка (Дзень Канстытуцыі), 25-га Сакавіка (Дзень Воі) і 26 красавіка (Чарнобыльскі Шлях).

Адбыліся таксама яшчэ іншыя сустрэчы сп. Шарэцкага з высокімі прадстаўнікамі ўладу, у тым ліку са сьпкерам Палаты Прадстаўнікоў Кангрэсу ШІА кангрэсманам Дэнісам Гастэртэм

Прасіва кавітэнт

А К Ц І

Апазіцыя шырокім фронтам распачала падрыхтоўку да святкавання Дня Воі, які будзе адзначацца 25-га Сакавіка. У склад арганізацыйнага камітэту увайшло больш як 100 прадстаўнікоў розных партыяў, грамадзкіх аб'яднанняў, прафсаюзаў, вядомых вучоных, пісьменнікаў і мастакоў.

годзе опору перадавала менская раёналізацыя, а 26 сакавіка 1944 году сцяна з яе была паказаная ў Менскім тэатры на святковым канцэрце пасля ўрачыстае акадэміі, прысвечанай святву 25-га Сакавіка. Наталля Арсеневна ўжо на эміграцыі прыгаварвала часныя старавяныя оперы: „Не падобна сучаснасьці нашых талентаў“ ў *Ніжэжыцкім* і ў *іншай нашай сучаснай працы – оперы „Усёслад Чаралей“*, ці, як яе яшчэ называюць, „*Кіеў Усёслад Полацкі*“. Разнастайнасць, багачства тэатральнага таленту Мікалы Шчаглава выявілася ў гэтым творы бадай ці нічо не падобны. Гэта была першая праца, і ў аснове яе было многа белых накідаў і вядомых гістарычных фактаў. „Гісторыя беларускага народу на працягу якой была гісторыя нясмешаная, уперыстага змянення за свабоду і нацыянальнае незалежнасць. Ужо ад самага пачатку старажыны беларускі самастойны гаспадарстваў народ наш мусіў напружана і жорстка змагацца за свае межы і з суседзямі, і з дзікімі вандорніцкімі, з насельніцтвам з усходу ў захад. У гэтым змаганні і нарадзілася першая формы беларускага літаратурнага ды муніцыпальнага мастацтва“, – гэтыя думкі Мікалы Шчаглава-Куліковіча, выкладзеныя ў адным з ягоных шматлікіх артыкулаў, прысвечаных беларускай музыцы і песням, як найбольш тэарэтычна і да оперы „Усёслад Чаралей“. У яе ўсплелі вобразы разбіваў пра змаганне Палашкага князя – каліскага нашчадкі дзяржаўнасці – за незалежнасць і за створаны велічыні абраз князя Усёслава, які, як піша аўтар, „Слова пра паход Ігарава“, „Людзям кіраваў, князем гардаў перахадзіў, а сам па ночно вайком бегав; з Кіеву ў Тумарыянаў да лётучога забаву, вялікому Хорсу дарожу пераскакаючы“ (пераклад Наталі Арсеневны).

Оперы Шчаглава-Куліковіча належаш

да новага этапу ў беларускім музычным мастацстве пачынаючы саімі „манументальным эпсам“ паводле трыага вызначэння музыкантаў Міхал Карповіч (А. Карповіч. Паміні Мікалы Шчаглава (Куліковіч) // Беларускі свят. № 15 (44), 1984. С. 13). Пражынутыя думкай беларускага каролу і беларускае прыроды, яны становяць творы цалкам сучасныя і з боку тэхнічнага майстравства, якія па праўму могуць заняць месца ў шэрагу эўрапейскіх узору опернага мастацтва. Музыка павольна павольна злучыў лепшыя традыцыі славянскай музычнай школы з італьянска-лаўмам багачствам беларускага народна-песеннага мастацтва, стварыўшы гэтым пастава заснаваныя беларускага нацыянальнага стылю ў музыцы, непавторнага ў сваёй свежасці і арыгінальнасці (А. Карповіч. Паміні Мікалы Шчаглава (Куліковіч) // Беларускі свят. № 15 (44), 1984. С. 14).

Па прыходзе саветаў імя Мікалы Шчаглава-Куліковіча было надоўга сыхраце з гісторыі беларускае музыкі. Буццым спадзявання, што ягоныя творы некалі будучы адноўлены ў рэпертуары нашата Нацыянальнага Вялікага тэатру оперы і балета.

Гэты агляд развіцця беларускае оперы ў 1941–44 гадох паказвае, што нягледзячы на разбурэнні і іжжаскіх ваеннага часу беларускі кампазітары, а найперш Мікалы Шчаглаў-Куліковіч, стварылі і паставілі творы опернага мастацтва эўрапейскага ўзроўню, што займаюць пачэснае месца ў скарбніцы нашых нацыянальных культурных здабыткаў.

Найбольшае значэнне атрымала гэты твор папярэдняга пакалення кіраўні „Беларускіх камітэ“ с. Віктар Скарбачэўскі.
Пра пераходзіць вышэйшай тэатральнай са зборні Лідскай бібліятэкі імя Францішка Скарыны.

вярнуўся, і пра Сібір, дзе была з дачкой.

Дайлі мы і да ўзросту бабці.

– Мне сто гадоў, ужо можа і з лішнім, – кажа ў дыктафон сама Марыя Васільевна. – Усе ўжо памерлі – адна я жыву.

Голас у бабці нараспеў, з невялікай задзішчай, але ўсё яшчэ моцна. І ўкраіны акцэнт прысутнае. Бабця, канешне, не памятае дакладна ні даты, ні года свайго нараджэння, але ўсё ж гадзілае, што пры сваім жыцці, срод усіх старых, даўно была „ў пачоч“.

Дакладна даты нараджэння сястры не ведае і Еўдзія. Затое ў пашарце Марыі Васільевны, даўно выданым Беларускім РАУС, значыцца год нараджэння: 1878. І месца нараджэння – вёска Ніжнія Жары.

У сям’і Васіля і Матроны Федарэўны было сямёра дзяцей. Старэйшая – дачка Вера. Апазіт нарадзіліся Марыя, Фекла, Вольга, Федар, Міхал і Еўдзія.

Дачка Васіля Рудога – так называлі ў вёсцы бацьку Марыі 3-за колеру валасоў – стала на высокім берэзе Дняпра. Гаспадаром там было сярэдняга дастатку. Трымаў пару коней, жыўлёў, якую тут, на мякцы з Украінай, часцей за ўсё называюць „худобая“. Іншыя сцяны мелі ў гаспадары і валоды, але Васіль іх чамусьці не прызнаваў, яшчэ цягнуў сілу, – хутчэй за ўсё з-за маруднасці. Выглядаў гэты Федарэнка і небагіт майстрам. Увоў, калі па-над вёскі гуллі маразы і завеі, нёс Васіль у хату загарод прыбываю ў лес і са сям’ёй іх называў палач, і нарэшце і перавагу хату ў сапраўднў майстрам. Стругаў, пілаваў, дэбэў долатам дзіркі пад калыны – ладзіў новыя салы.

Па патрэбе вырабляў і жукты-пасудзіны з вярбы ці асіны для запарвання біяліны ў попельным раствору. Малеча зусёды круцілася вакол гэтага відовішча: адны – прытрымваючы загоўтоў, другія – прыбярэў у кошык стружкі. Старэйшым дазваляўся ўрачыстае вынас гатовага вырабу на падворак. У адрозненне ад дачкі Марыі бацька быў пільным чалавекам. Прынамсі, чытаць ён умеў і трымаў у хату яшчэ даве Бібілі. Часцяком на святы, эню жа ў вальнейшую змову пару чытаў Святую кнігу ўспых усім дзецям, а заводно і суседу Кузьме, які дукаў лобі спячэцкі. Чытанні прасцявілася і па вечарах прылучы.

Лучыцца гэта гарла ў невялікім, падыскавага калі стала сваячынкі-самаробы. Над імі ад самай стогі, дзе была празарна дачка, спускаўся даўгаваты, сатканы з каняпільнага валакна мяшкоў-рукаў з устоўным на канцы абруком. Прыстасаванне – правобраз сінняных куліных вышак: не давала дзімо расплывацца па хату, цягнула яго на гарышча.

– Бацька наш, – дапаўняе Еўдзія, – пры такім святле чытаў да самай старасці бэ акулара. А калі памёр, мне часта стаялі сны сны, у якіх бацька прасіў: „Адайдзе мае кніжкі!“, і мы з Марыяй і Вольгай закаталі дзе Бібілі на магіле бацькі, прама пад крыжам. Ушых кніжак у хаце не было. Цяпер куды шкаду: мо халіпа і да таткі і адной Бібілі, а другую б цяпер чытала сама.

У Ніжнія Жары, які сведчаць старажыны, жыві наогул адметны лад. Тут было вельмі высокіх імяных мужыкоў, што існавалі па Дняпрі і бары, і плыты. У вёсцы сёння вёска – месца селіцы дзяржаўскіх буржкоў. Этымалогія выбуль і яшчэ адну асаблівасць паселішча. Назва Жары (вышй па цячэнні ракі – Верхнія, ніжэй – Ніжнія) абазначае, па меркаванні беларускага даследчыка Жукчэвіча, месца першапачатковай раскысткі ласоў для земляробства шляхам выпальвання. Падобныя тапонімы, апроч нашай Беларусі, шырока распаўсюджаны ў Чэхіі, Польшчы.

Зрэшты, Ніжнія Жары ў вёсцы сёння пацярджаліа гіпстоз свайго паходжання разлічэннем хат. Яны адоўжылі раскіданы на высокім беразе Дняпра срод самага лесу. Кожны падварок – нібы астравок. Гэту сваю эню, малую радзіму, бабця Марыя пакідала, мусіць, толькі адзін раз. Еўдзія пра тое не гадзіла, а Марыя ўспоміла: „Я і ў Сібіры была, і я ў стале біла, і я худобу пасвіла – чаго я не рабіла! Бойка гарала, чым добра жыла“.

Вясельлілася, што Марыя Васільевна сапраўды зведала і Сібір, і стэг – цяліч.

Было гэта ўжо пасля вайны, калі Марыя ў ролчцы вярнулася ў Ніжнія Жары з суседняга Камарына, дзе жыла нейкі час і пахавала дваіх дзяцей – Ніну і Лявона, а пасля і я бацьку, свайго дарога мужа, Амільяна Шарая – памёр ён ад рыбнага салішча.

Акраў тады і сабралася Марыя з дачкой Дняпра ў Сібір. Хутчэй за ўсё гэта быў крок аднаго, можа, нават бегства са свайх Жары, дзе ад удару жыцця стала цяжкая балоча. Зразумела, Марыю можна было. Нежак не складвалася ў яе з сямейным ішчэем. Пабаралася шлюбам з Рыгорам Угустэнкам – забраў каханга Дняпра.

Было гэта так. Ужо ў зазімку палпыў Рыгор на пасадкачцы ў лясавабранне мястэчка ў млыні. Дняпро быў несласкоўны, хуткаліны. Яшчэ ніхкіх палпыў на ім не мелася і русла яго не раздвоіваўлася каля яшчэ на два рукавы. Шырыня – на другім беразе чалавека не згледзіш. Млынар раскаваў потым, што ўгавараў Рыгора не адрпаўляцца на зыркнані маром, нацмч перапоўнаў – аўнь як злучыцца-пеніцца Дняпро ад суседняга ветру. Рыгор жа мех муў і лодку кіню – і дахаты, да Марыі і дачкуш Дняпры. Пасмейваўся яшчэ і жам, друма, Дняпра баця, калі змалку на Дняпры.

Знаішці Рыгора наўзгору абзедзянялым на прыдпяроўскім лузе. Пераварнуўшыся, ён усё ж выплыў з халодных абдымак ракі на бераг і – ег, лупа ж, у стог сена сарэцца. Бер. упаў і... кончыўся.

Як перажыла смерць мужа Марыя, ведае толькі яна, бо бават і цяпер цяжкі ўздых вырываецца з яе грудзей. Дзі не першая бацька і дачка. З Рыгорам яна апахла ўжо адну дачкушу, памернуў у малых гадах. Словам, калі з другой сям’ёй Марыі Васільевне не пашанцавала, яна забрала Днюно і паехала ў Сібір шукаць лепшай долі. Прыклад быў. Туды адрпаўся на вярбосцы з сям’ёй аднаўсёквец Антон Пузырына. Вярнулася Марыя з дачкою ў Ніжнія Жары праз паўтара года. Не прыклялася ні ў Сібіры, ні ў Казахстане. І найперш таму, што не атрымала за сваю працу тое, што належала і што абяцалі. Гэту крываў ўспоміла зараз нават Еўдзія – пасля гадзі сястры пра Сібір. Неўзабаве, калі акрыяла душа ад вандоры на ўсход, Дня з’ехаў у Кіеў, дзе немалодкі выйшла замуж, а пасля памёрла, не нарадзіўшы Марыі Васільевне ўнукаў.

Самы ж двойчы ўдава Марыя стала жыць з аўдавеўшай сястрой

Бабця ўсіх Беларусаў



У самай паўднёвай беларускай вёсцы Ніжнія Жары жыве найстарэйшая грамадзянка Беларусі, 122-гадовая Марыя Васільевна Шарая.

Бабця Марыя па-сапраўдному заўважалі ўсім нядуёна. Ці то апошні перапіс насельніцтва даламов, ці то зачыралішы год тысячы годзе паслярыў, але гістарычныя спрадвядзеныя перамагань – і зорка Марыі Васільевны зазіхаліца на паўднёвым небасхіле дыямантам найпершай велічыні: яна – бабця ўсіх нас, грамадзянаў Беларусі.

У Ніжніх Жарах і ваколіцы, канешне, ведалі пра доўгажыццёў. Два гады таму, калі загарыцца аддзела сацыяльнай абароны Брэгіскага раённакамма Любоў Кузнцова разам са старэйшай Камарынскага пасляковага Савета Сяргеем Пугачам і яе калегам з Верхняжарскага сельскага Савета Віктарам Сяіспольскім ладзілі фот для людзей сталага веку, бабця Марыю запрасілі ў Камары. І яна пагадзілася пракаціцца ў аўтобусе – ажно за дванаццаці кіламетраў ад дому. Віктар Сяіспольскі, як галантны мужчына і адказны чалавек, хацеў прыслухацца да гэта 120-гадовай даме. Але яшчэ тады рашуча адхінула ягоную руку і мжава забралася ў аўтобус.

Цяпер, калі Марыя Васільевна не такая рухавя – найбольш ляжыць на печы. Былае, спускаецца па прыступцы на драўляны, прыкнуты сенніком і дзяржучай лалюк паслэдзе, падмазваюча харчам з рук сястры, 88-гадовай Еўдзіі Васільевны. Палок гэты мэта паўтара шырыней прымаістравана прама ад печы да гробы. Ад падполі ён невыскока, сентыметрыў сямдзясці, і служыць адначасна і „працадаром“ для ўзяцця печы, і ляжанай для прахалоды лобіў з сясцёр.

Высцідзе яшчэ бабця Марыя і ў свет – па патрэбе ў сенцы альбо бліжэй да айна з урачыстай, як зараз, нагоды – сфатграфавалца. Не з руку ж няк бабці ўсіх беларусаў даваць інтэрв’ю ці фатаграфавалца для газеты прама на печы.

Шорачыны тоўстым самаробнымі шкарэткамі па вымытай падлозе, Марыя вясёла як бы нараска, што малады з не не выйдзе. – Няма ўжо цела, – кажа бабця, калі я падтрымаў не пад высахшую, як сучок, руку.

Здзівілі і прічліваецца Марыі Васільевны: фатаграфавалася яна і адна, і ўдаваў з сястрой, і з нечаканымі гасцямі – сваім дзімні „паклонікам“, старэйшай сельскага Савета Сяіспольскім, загадчыні найраднайшага ў раёне аддзела сацыяльнай абароны Любоў Кузнцовай.

Не супраць была яна быць на фотаздымкі і ў атачэнні наменска начальніка абласнога ўпраўлення сацыяльнай абароны Міхаіла Кручкова і старшыні Камарынскага пасляковага Савета Сяргя Пугача, але тыя, бацьчы Бог, супрацівіліся самі. На іх баку аказалася і пляменніца, дачка Еўдзіі Паіса Андрэяўна, што прыхыла ў Ніжнія Жары з Украіны.

Бабця ж – маладыччя. Не толькі сфатграфавалася, але і з інтэрв’ю мяне не пакрыўдзіла: сказала сёва-тэ ў дыктафон і пра жыццё гаротнае, і пра худобу, што пасіла некалі над дняпроўскімі кручамі, і пра мужа, што палпыў праз Дняпро „на вятрак“, у млыні значыць, і не



Вольгаў у хаце апошняй. Хата гэтая і сёння стаіць на левую руку пры ўездзе ў Ніжнія Жары. Асюль Марыя хадзіла на працу ў былы панскі сад, дзе масішчы жаласі "Ніжні Дняпроўскі", у адрозненне ад сённяшніх дэд, вырошчана калгат агуркоў ды іншай гародніны.

Былі гады, калі Марыя даглядала калгасных авечак, і ў гэтым клопце знаходзіла забавіць і ўсміху. Кіраўніца "гроскубі" засведчыла, што яшчэ ў 1971 годзе бабця Марыя працавала ў калгасе — 54 выхад за год на палывае работы.

— Скажу вам боней, — дадае Уладзіслава Васілеўна, — улетку, калі Марыя выходзіла на падворак, то заўсёды кравалася ў агарод. Сагнецца, вырве ў буйбёе язілну — і ўжо потым садзіцца на паўку.

Еўдакія забрала Марыю да сябе гадзіў дзясяць таму, калі не стала Вольгі. Хата ў Еўдакіі яшчэ даваенная, з сасновскага бяверняна. У сярэдзіне сцены атываньня, абмазаная глінай і вышленыя вапнянай пабелай. Ніжкі дзверы, драўляная неабрабаваная падлога.

Еўдакія кажа, што, калі фронт у 43-м адкаціўся ад Дняпра на захад, у яе хаце жыў нейкі час генерал.

З той пары вялікіх ператварчэнняў у доме не было. Муж з вайны не вярнуўся, дачка Раісу Еўдакія гадавала адна. Цяпер вост і дачка ўжо на пенсіі. Прыязджае з Дняпроўскай, дамагаве, як чыны можа.

Дровы на зіму палюць сельскі Савет, а парозьці і пакалоць іх — гэта ўжо справа пяміянкі Паўла Федарэні, таксама пенсіянера са стажам, сына брата Фёдора.

Зіма гадуюць пачаў Еўдакія і Марыя грымалі карову. Цяпер ужо няма той сілы, таму ўся гаспадарка — два каты ды шосьце курцы. Ну, і канешне, сама Марыя, і таксама патрэбны ўжо догляд, кашу зварыць, малака ад суседа прынесці на сучыць, бланкі памыць. За домам хаці і ёсць замашчаваны сацыяльны работнік — узаўважы ўвогуле адасельчанка Алена Вяйнялоўна, але я пажалдзіліся хатні клопаты — не яе справа. Яна вадзі прынясе, падлогу памыць, з краны хлеба, макаронаў прынясе. Падмога, безумоўна, ды не ўся. Усё астатняе — на Еўдакіі.

Узяліся неяк цяпа прывазька Марыю, не парадзелішы белыя, як снег, вайны і прапалі іх, давай-ка, Марыя, падарожнік іх крышчу: прычосавыя лавіць!

Бабуля Марыя разпаўваляе, грабенчык забрала, утыкнула заду ў валасы і хустку звязала — такі беражэ свае косы да апошняга. Не адмаўляецца бабця і ад чарчак віна, каб наведвацца госці. Возьме, падзкуе "за адеўду", гэта значыць, што не забавіваюць не, — і перакучы.

На дарожу кажа, як і нам сказала: "Едзьце з Богам!"

Гледзячы на Марыю Васілеўну, ўспаміналіся леташнія публікацыі ў нашым Беларускім друку пра 117-гадовую французку. Яна, па сутнасці, стала нацыянальным гонарам Францыі. Тамтэйшыя мас-медіа напэравай пісалі пра сваю доўгажывучую — і што ніколі не прывадава, і што на ровары заўсёды катаўся, і што калі чыроньга віна штодня спадзева, і па вестульці былі... Хартвала яшчэ маршынца толькі адна, ды і тая заду! Штодзёныя публікацыі ператварыліся ў сасеаблівы дзёнік жыцця бабці-французкіні: як адчувае, што ёсць, па.

У нашай жа бабці да апошняга часу нават медыцынскія карткі не было: не хварэла бабця, да дактароў не зварталася. Выпдак і з гэтага пункту гледжання ўнікальны. Аднак геранталогі бабцяў не зацікавілі. Ніжнія Жары ўсёго за 30 кіламетраў ад Чарнобыля, у зоне 5—15 юры, але і з "чарнобыльскага" боку не зацікавіла спецыялістаў бабця Марыя, як, дарэчы, і іншыя доўгажывучыя гэтага краю.

Сіламі масшавых слоўж ужо не абдыжае. Па вялікім рахунку тут наогул адна доктар на ўсю аграу — гапоўны ўрач Камарынскіх уцешкова былі, былі вайсковыя доктары Уладзімір Кузняўчэў і які-та ўвэрталаталі бабцяў — адзіна за ўсё. Агурок у балчыцы сацыяльнай палату да бабці, дык тыя і лосе калачыцца: ратуе доктар іх папхнуць душы ад сцюдэнцкай зымчэна жа сам з медэстэрамі едзчы аказвае медыцынскую дапамогу доктару "чарнобыльскім перасяленцам" і ў шматпактуну Гдань, дзе высікамі райаддзела сацыяльнай абароны і пасляковага Савета адкрыты дом сацыяльных паслуг. На большае — хоць разарзілі — ні сілы, ні сродкаў у раёне няма. Як няма іх, дарэчы, і ў саміх бабці.

Ды што казача пра ўсё іхныя. Нават пра пенсію доўгажывучыкі ніякавата было чыць — 13 тысяч рублёў у месяц. Падумалася яшчэ: а чаму б не ўзяць бабцяў на поўны дзяржавы пенсіі! Усё ж такі найстарэйшы чалавек у Беларусі! І, можа, нават не толькі яе адна, а ўсіх тых, хто даўно ў вясках жыве — 100 гадоў, дасягнуў надзвычайнае ў пів штыраўскага "Бардо" не ляжаў у гаму, а калі і вадзі на ровары, то толькі на працу ці ў краму па хлеб і соль, а многія кіламетры. Жыццё Марыі Васілеўны — яскравае таму пацвярджае.

Аве Марыя!

Брагінскі раён.

Анатоль ГАТУХІЦЬ.

Проблемы падрыхтоўкі беларускіх спартсменаў да летніх Алімпійскіх гульняў у Сіднеі

З 16 міліянаў долараў ЗША, неабходных для падрыхтоўкі беларускіх спартсменаў да XXVII летніх Алімпійскіх гульняў у Сіднеі, з бюджэту выдзелена толькі 10 міліянаў, ці крыху больш за 60 працэнтаў ад патрэбы. Пра гэта паведаміў 19 студзеня на прэс-канферэнцыі ў Мінску наменскі міністра спорту і турызму краніні Аляксандр Грыну.

Паводле ягоных слоў, Нацыянальны алімпійскі камітэт і яго спонсары не аказалі пакуль ніякай фінансавы дапамогі. "Міністэрства будзе вяртацца ва бок з просьбай выхлестці дадатковыя сродкі, але мы ўжо прымыклі выхлестці на марыяна-валявыя жасціды да месцішчы падрыхтоўкі спартсменаў", — сказаў наменскі міністра.

Сустрача двух пакаленняў патрыётаў

Ніба

16 студзеня ў Гродне адбылася сустрачка ўдзельнікаў беларускага нацыянальнага руху 40-50 гадоў з прадстаўнікамі патрыятычных маладзёжных арганізацый. З ініцыятывай правядзення мерапрыемства выступіла беларуская філія Беларускай сацыял-дэмакратычнай грамады. Дзейны ўдзел у падрыхтоўцы сустрач прынялі таксама клопшы са спартова-патрыятычных арганізацый "Край". Значную падтрымку аказала гродзенская абласная філія Фонду імя Льва Сапегі.

Пачалася імпрэза беларускім нацыянальным гімнам, які спяваў гродзенскі хор "Бацькаўшчына". Пад слоўмі: "Мы выйдзем шчыльнымі радамі!", "крабўшы" ўнеслі ў залу бел-чырвоныя-белыя сцяг. Ветэраны беларускага вызваленчага руху са слязьмі на вачах спявалі гімн рэчам з хорам.

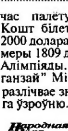
З прывітальнымі словамі да гэсцей, якія прыхілялі з розных куткоў Беларусі, звернуўся старшыня філіі Фонду імя Льва Сапегі Уладзімір Хільмановіч. Ён сказаў, што зарар сярэд некаторых палітыкаў стала модна гаварыць быццам бы незалежнасць Беларусі дасталася выпадкова і парод жа не змагаўся, але ўдзельнікі сустраччэ з'яўляюцца жывым прыкладам адваротнага. Яны прысягнулі лепшай гадзі свайго жыцця змаганню за свабоду Айчыны, з годзісца неслі імя беларусаў пра жакі сталінскіх канцэнтрацыйных лагераў і зарар застаюцца на верным ідэалам маладоцы.

Гісторык з Мінска Аўтэн Калубовіч казаў пра пераемнасць пакаленняў. Па словах навукоўца, на працягу 200 гадоў беларусы змагаліся на незалежнасць. Падзеі 17 кастрычніка мінулага года ў Мінску даюць падставы сцвярджаць, што ўдзельнікам нацыянальнага руху 40-50 гадоў ёсць каму перадаць эстафету барацьбы.

— Я ведаю, калі ў нас з'явілася такая арганізацыя як "Край", Беларусь стане сапраўды незалежнай краінай, — сказала былая сяброўка Саюза беларускіх моладзі, шматгадовая пакутніца лагераў Надзея Дземідовіч з Калодзішча. Спадарыня Надзея прачытала некалькі сваіх вершаў напісаных спецыяльна дзеля гродзенскай сустраччэ.

Гендзл Пяткевіч з Новага Свержа прапанаваў стварыць рэчам з моладдзю арганізацыю, якая займалася б пашырэннем ведаў пра беларускі вызвольны рух сярэд шырокіх масаў народу, а не толькі сярэд палітычна ангажаваных людзей. Спадар Пяткевіч падчас вайны быў актыўным дзеячам барацьбіцкага СБМ, пасля вайны ўдзельнікам антысавецкага падполля.

Зміцер КІСЬЦЬ



Дзмітрый УЛАСАЎ.

час палету перапынае 22 пазіцыі. Кошт білета ў аэрава камі складзе 2000 долараў ЗША, аднак расхаты ў парамі 1809 долараў пакрытыя аргамітэт Алімпіады. Падар перамоў з "Ліфтангама" Міністэрства спорту і турызму рэалізавае зніжцы ціну менавіта да гэтага ўзроўню.

раўняй азішкі ў склад беларускай дэлегацыі на Алімпіада-2000 у Сіднеі ўвайдуць каля 260 чалавек: да 170 спартсменаў, 65 трэнер, 10 ўрачоў і масажыстаў, 15 акадэмічных афіцыйных асоб (аўтэстыя трэнеры спартсменаў, навуковцы і мейсцішчыны работнікі), 6 супрацоўнікаў друкаваных СМІ. Вырашае пытанне аб паслужы журналістаў тэлебачання (Б1 хоць паслаць у Аўстралію 12 чалавек).

Паводле слоў наменскага міністра, розныя пратэстацыі на мелалі моладзі 32—35 беларускіх спартсменаў у 11 вайш спорту. Астатнія ў стане змагацца з месца ў вясмісцы або возмучуць уезд у Гульнях з прычым на Алімпіада-2004 (у асноўным маладая спартсмены). Сярод галоўных арганізацыйных пачынаў — дастаўка беларускіх дэлегацый у Сідней. Трэнеры ажанішчылі, кучэй за ўсё, нямецка ажанішчылі "Ліфтангама" па маршруце Мінск—Фрынкфурт—Бонітох—Сідней. Чысты

Міхась Белямук (Кліўлед, ЗША.)

НЯЗЬДЗЕЙСЬНЕНАЯ МАРА

У студзені 1429 г. вялікі князь Вітаўт чакаў у Луцку слаўных гасцей. Калі кароль Ягайла прыхаў за Гараленшчыны, дзе ен паліваў цоль месці, вялікі князь павядаў яму, што кароль вугорскі, чэшскі, цэсар сьвятой Рымскай імперыі Жыгімонт прыслэ пазьней, пасля Вадакшычца. Ягайла, ксмыстаючы гэтую нагоду, паехаў зноў на паліваньне ў бліжэйшую пушчу. Вярнуўся 23-га студзеня і разам з Вітаўтам нэхаў спытаць Жыгімонта, ягоную жонку Барбару і васьняных баронаў. Манархі, пры-вітаўшыся, разам з падуладнымі князямі, баронамі, байрамі і шліхтай пэкаваліся ў лужы замка: усе былі ва ўрачыстым уборы, са сваімі сьцягамі і сваімі радавымі ці сямейнымі гербамі. Сладугых гасцей віталі жыхары Луцкага навету, яны хацелі пачаць в. кн. Вітаўта, каралі Ягайлу, рымскага цэсара Жыгімонта і ягоную жонку Барбару, сестра яго, Гаппа, была замужам за каралём Ягайлам (1402-16).

Узначальваю ўрачыстае шэсьце Вітаўт, які ехаў на сівым жаравічы — надуарку татарскага хана Улуг Мухамеда. За Вітаўтам ехаў цэсар Жыгімонт у суправаджэньні кракаўскага біскупа Збігнева Алясьніцкага і віленскага ваяводы Юрыя Гедэгольда. Кароль Ягайла эле з булганата скакуна і падсеў у пазазачыны сани да Барбары, бо любіў жанчынаў. Калі ўрачыстае шэсьце наблізілася да гораду Луцка, адчынілася гарадзкая брама — і насустрач выйшлі пратэсты: першымі ішлі каталікі з лужым біскупам Андрэем, за імі — праваслаўныя з харугавымі і лужым епіскапам Дзянісам, далей ішлі армяне, татары і жыды.

У замку гасцей чакалі сталы, застаўлены залатам і сярэбраным посудам, прыгожымі крышталевымі келіхамі, дарагімі французскімі вінамі. Вялікі князь Вітаўт хаўе пахваліцца багацьцем, шчодрасцю і тасьцінасьцю. Калі піраваньне скончылася, пачаліся нарады.

Жыгімонт запрапанаваў пакараць малдаўскага ваяводу Аляксандра за непаслушэства. Цэсар радзіў зрабіць супольны паход на Аляксандра і выгнаць яго, а Малдавію падызяліць паміж уладальнікамі паходу. Ягайла запратаставаў, даказваючы, што Аляксандр — ягонны васаў.

Наступным пунктам дэбатаў была справа чэшскіх гусьтаў. Ягайла і Вітаўт у мінулым годзе атрымалі "булду" ад рымскага папы Марціна, які патрабаваў "выкараніць чэшскіх геротыкаў" і прасіў Ягайлу і Вітаўта ўзначаліць антыцэскаскі крыжовы паход. Цэсар быў іншае думкі. Ен радзіў склікаць сабор, запэрыць на яго гусьтаў і пэміраць, чымсьці прапавіваў лядоужу кроу. Затым ен запрапанаваў зраўнаць людзей "гроцкага" абраду ў правах з латвінкіма і швердзіў, што пад паглядом маральным дукства "гроцкага" абраду стаіць вышэй ад дукства "рымскага" абраду, бо заадавалі нэаства адной жонкай. Тады кн дукства "рымскага" абраду мае па "дэсэці і болей" каханак. Гэтыя прапановы сусэрлі незадаволенасць каталіцкага дукства, а папскі летат Андрэй да Палаца быў абураны. Затое "русныя гроцкага" абраду выхвалялі цэсара, сьпешыліся надзеі, што атрымаюць роўныя з каталікамі правы, у якіх яны былі абмежаваны пасля 1387 г.

Калі вэчарам Вітаўт з Жыгімонтам засталіся адны, цэсар пачаў хваляць Вітаўта за мудрасьці кіраваньня дзяржавай, межы якой прасьціраюцца ад Балтыйскага да Чорнага мора. Пахвалы Жыгімонта Вітаўт сьлужаў а саадодам, асабіла, калі цэсар пачаў хваляць веліч і славу Літвы. Жыгімонт зьпіра сачыў за павадзінамі князя і ягонай раэкцыяй. Прышчыманам голасам прамаву: "Табе, князю, даўно пара быць каралём, а Літве караствам". Вітаўт на хвіліну разгубіўся, але спэхаўшыся, падзякаваў цэсару за прапавісьці і прамаву: "У гэтай справе трэба параша з каралём Ягайлам". Цэсар запэўніў яго: "Абшчо паалагодзі з ім гэтую сіраву".

Наступнай раніцай Жыгімонт з Барбарай вярнуўся да Ягайлы. Прывітаўшы, Жыгімонт прысьнуў да Ягайлы: "Найдаражэйшы браце!.. Ці ня бачыш ты, што нашы галавы аздаблены каралеўскімі каронамі, а наш супольны брат,

князь Аляксандр — Вітаўт ня мае каралеўскай годнасьці. Дай сваю згоду, дай дазвол на карону, а я як рымскі цэсар караную яго, хай будзе ён роўным кабы і мне... Пааладзіць, каб твая бацькаўчыніца Літва стала каралеўствам".

Ягайла адказаў: "Найдаражэйшы браце!.. Згаджаюся з табою. Вітаўт заслужыў ня толькі каралеўскую, але і цэсарскую карону. Я гатовы Польскае Каралеўства перадаць яму і разам з гэтым карону". Жыгімонт запэрыў: "Было-б нераважна каранаваць Вітаўта, сьынгушчы карону з твай галавы. Дазволь, каб жомкі з нас танарушы сваёй каралеўскай годнасьцю". Ягайла ахотна пааладзіў з аінніш цэсара, бо разумеў, што калі Вялікае княства стане каралеўствам, то адчыніцца магчымасьці ягонаму сілу Казімеру стаць каралём. Такім чынам, старэйшы Уладыслаў быў-бы каралём у Польшчы, а малодшы Казімер — у Літве, бо вялікі князь Вітаўт спадчыніка ня мае. Аднак Ягайла выказаў пажаданьне парадзіцца з сэнатам па гэтым пытаньні. Цэсар не палязьяў думкі Ягайлы, але не хаўе спрачацца.

Калі пазьней Жыгімонт спаткаўся з Вітаўтам і перадаў яму сваю размову з каралём, то Вітаўт, доўга не раздумваючы, паслаў свайго сакратара Міколу Сяпенскага да польскіх сэнатараў сказаць, што цэсар Жыгімонт са згодам караля Ягайлы хоча каранаваць яго. Не паспэў М. Сяпенскі закончыць сваю прамаву, як дзьверы разчыніліся — і ў залю паседжаньня ўвайшоў Вітаўт. Вітаўт паўтарыў сказанае М. Сяпенскім і папэрыў сэнатару выказацца ў справе каранаваньня. Адным з першых выступіў кракаўскі біскуп Збігнэў Алясьніцкі.

"Найсьнейшы князю! — пачаў ен. — Давяце ўспомнім мінулыя часы, калі той брат Ягайла сватаўся да нашых каралевы Ядвігь!.. Яго мы ўзялі пры умове, што ен ахрысьціць Літву і Русь у хрысьціянскую каталіцкую веру. Ен прыстаў і кліўся нам, што Літву і Русь далучыць на вечныя часы да Польшчы... Ніхто з нас не аспрэчваў далучэньня. А што мы сёньня чапум?.. Ты хочаш сарваць унуію дн расчэпаць крываваў ваіну... Мы зьбіраегаем нашу дамоўленасць... Вось памерла каралева Ядвігь, і мы не адмовіліся ад караля Уладыслава, пакінулі яго каралём у нашым каралеўстве. Ен з лівіткам Сонька прыжыў сыноў і хоча нашаше каралеўства прыгнурчы сваім сынам, зрабіць іх спадкаемцамі, мы і ня гэта пааладзілі. Сёньня мы чым, што ты з каралём Уладыславам дамоўліўся адарваць ад Польскага Каралеўства залучыня на вечныя часы землі, хочаш Каралеўства парашаць на часткі... Мы, прымаючы твайго брата да сябе, мелі на ўвазе адно — пашырэньне каталіцкае веры, а не багацьці, якіх Літва ня мела, якія мела гісторыі, матунасці і славы. Яна была стапаната, зьнішчаная сусэзіямі... Крыжакоў мы разбілі і абаранілі княства ад панявольленьня. Таму я буду супраціўляцца твай, найсьнейшы князю, каранаваньні колькі будз мець сілаў". Наступныя прамавы амаль даслоўна паўтараўі сказанае кракаўскім біскупам Алясьніцкім. Князь Вітаўт пачуўся абараняжым не за сябе, але за Літву і вышаў з залі паседжаньня сэнату.

На гэтым паседжаньні біскупы, пралаты і паньы паставаньні неадкладна пакінуць Луцк. Сэнатары зашлілі да Ягайлы паведамаць аб сваім разьшэньні. Абараньня, яны папраклілі Ягайлу: "Навошта ты нас склікаў сюды?... Няхужа для таго, каб мы пацвэрдзілі каранаваньні і адлучэньне Літвы і Русі?... Мы просім чабе, ад'жджай хутчэй, бо нельга заставацца там, дзе плінуць змова на згубу Каралеўства".

Застаўся Вітаўт з Жыгімонтам адны. Князь кн дарунак перадаў цэсару апраўлены ў золата і сярэбро рога турга, якая вялікі князь Гедэымін забіў у Віліні падчас паляваньня. Жыгімонт падзякаваў за такі бэссонны дар і запэўніў Вітаўта ў шчырасьці сваіх плыняў — Літву зрабіць каралеўствам, а Вітаўта першым каралём Літвы і Русі.

Паволье Вітаўта Вялікае княства Літоўскае — гэта самастойная дзяржава, але ў саюз з Польшчай. Аднак выступленьні біскупы Алясьніцкага ды іншых сінатараў прымусілі вялікага князя іншымі вачыма зірнуць на становішча ВКЛ і паауаць: "А што будзе, калі ен і Ягайла памруць? Тады палікі, без сумніву, будучь сьведчыць, што ВКЛ пры Ягайлі і Вітаўце было інкарпаравана ў Польскае Каралеўства і аспрэчваць ня будзе каму. Значыць, шпэр трэба наястывіа ісьць да мэты — Літву

зрабіць каралеўствам і ўвесці яе ў сім'ю каралеўскіх дзяржаў. Каралём Літвы магу быць я, Вітаўт. Пасля маёй сьмерці каралём стане адзін з сыноў Ягайлы. Такім чынам Вялікае княства ўзалежніцца і стане прыцягальным цэнтрам для усходніх славян".

Вітаўт вырашыў паслаць сваёй парадчыкаў віленскага ваяводу Юрыя Гедэгольда і маршалка Румбаьда да Ягайлы з паведаманьнем аб сваіх плінах. Адначасна паведамаць польскім сэнатарам, што Вітаўт "прыме карону нележна ад таго, ці пааладзіцца гэта палікам, ці не".

Польскія саноўнікі, запэкаючыя пастановай Вітаўта, вырашылі паслаць да яго пасольства. Гэтае пасольства, узначаленае кракаўскім біскупам Алясьніцкім, прыбыло ў Гародню на Вялікдзень 16-га красавіка 1429 г. Біскуп Алясьніцкі прынагодна запытаў Вітаўта, чаму ен узбройвае замкі, што мяжуюцца з Польшчай. Вітаўт патлумачыў: "Рыхтуеся да абароны, да неспадзяваных нападаў".

Наступныя ліні біскуп Алясьніцкі намагався ўтаварыць князя адмовіцца ад каранаваньня. У адказ Вітаўт пасьняў, што шпэр, калі палікі ўжо паскардзіліся рымскаму папу Марціну і разаслалі лісты са скратка да каралеў, ен ня можа зьмяніць сваю пастанову. Як можна адмаўляцца ад каранаваньня, калі ўсе аб ёй ведаюць? Выслушаўшы тлумачэньні вялікага князя, біскуп Алясьніцкі папэрыў Вітаўта, што Польшча ніколі не пааладзіцца на лідэраўку вуні, на адлучэньне ВКЛ ад Польшчы і на абвешчаньне Літвы каралеўствам. Вялікі князь спакойна выслушаў паргэзьявы асьведчэньне польскага пасла, не даўшы яму адказу.

Стойкасьць Вітаўта моцна непакоела польскіх сэнатараў, і яны рашылі зноў паслаць да вялікага князя пасольства, якое ўзначаліў той-жа кракаўскі біскуп Збігнэў Алясьніцкі. Паслы прыехалі ў Гародню ў верасні 1429 г. На гэты раз біскуп Алясьніцкі зьявіўся да Вітаўта з прапановай: "Найсьнейшы князю!.. Велаем, як ты прагна хочаш мець каралеўскую годнасьць і як імкнешся атрымаць карону ад рымскага караля... Мы прынэслі табе добрую навіну, ты маеш магчымасьці атрымаць каралеўскую годнасьць дзякуючы дабразьчыласьці твайго брата караля польскага Уладыслава. Ен хоча правіць братэрскую любоў і дабрахотна ахвяравае табе сваю карону. Вазьмі ты яе і спыні пошук кароны у нашай супольната порага рымскага караля Жыгімонта... Робіцца гэта са згодою біскупам, пралатаў і папоў Польскага Каралеўства. Мы згаджаемся прызнаць таю каралеўскую годнасьць і надаць табе сарону каралеўства, карону значна старэйшую і найпахваснейшую ад тае, якую прапануе рымскі кароль... Калі ты не пааладзіш, то ведай: Польскае Каралеўства не дапусціць твай каранаваньні і не пасароміцца прымыць зброю".

Прыхвацваю польскую інтрыгу ня цяжка было разгадаць. Калі-б вялікі князь Вітаўт прыняў карону Ягайлы і стаў польскім каралём, то становішча Вялікага княства Літоўскага не мяняцца, яно далей застацца пад Польшчай.

Вітаўт падзякаваў біскупу Алясьніцкаму за ягоную прапанову і сказаў: "Было-б мне вялікай ганьбай сьцягваць карону з галавы майго брата караля Уладыслава... Хай ен мае сваю карону, а я сваю". Біскуп Алясьніцкі не спадэваўся атрымаць такі адказ, які пасьведчыў аб расушчасьці вялікага князя мець карону.

У лістападзе 1429 г. Вітаўт атрымаў ад рымскага папы Марціна ліст, у якім папа прасіў не заключаць ніякіх дагавораў без згоды каралі Ягайлы і каралеўскае рады. Папа Марцін напамінаў Вітаўту, што "Вялікае княства Літоўскае ўлучана ў Польскае Каралеўства". Таму папа прасіў не адлучаць яго ад Польшчы і не тварыць новага каралеўства, бо стварэнае каралеўства падрыўніць караля і Польшчу, а гэта можа выклікаць ваіну і спусташэньні. Марцін прасіў вялікага князя перадаць, чачакаў на дазвол і багаслаўствана ськьсцёна. Ен пісаў у лісьце: "Мы прызнаем твае заслугі, якія даюць табе права на каралеўскую карону, але атрымаць яе трэба прыстойна, каб не пакрыўдзіць каралі Уладыслава".

Ліст рымскага папы не зьмяніў настрою ў канцэлярыі Вітаўта, бо ўсе ведалі, што паміж панам Марцінам і цэсарам Жыгімонтам пануе варажача і што папа Марцін есьць і будзе саюзнікам Польшчы.

Падчас дыпламатычнай мітусьні знай-

шліся асобы ў асцродэды Вітаўта, якія пачалі выказваць засьпёржы, што карананыя мочы аказваць незаконнай, паколькі сам Жыгімонт ня быў каранаваным царскай каронай. Ці мае ён права іншым даваць кароны? Ізноў-жа, раз па раз Марцін абараніў біскупам каранацыю Вітаўта, то пастае пытаньне, хто ж інакш карануе? Каб высветліць гэтыя і іншыя засьпёржы ў сакавіку 1430 г. Вітаўт паслаў ганца з лістом да Жыгімонта. Каб высветліць пытаньні, звязаныя з каранацыяй, Жыгімонт запрасіў прафэсараў і дактароў Вэнскага ўнівэрсытэту. Пасля зьдэбату прафэсоры вылучылі двух дактароў права — Баптыста Цыгала і Жыгімонта Ротга, якія пачеўшы да Вітаўта і выслушавшы яму прагавор каранацыі і яе законнасьць.

Цсар паведаміў Вітаўту, што ў ліпні выпраўляецца пасольства, узначаленае Баптыстам Цыгалам, якое яшчэ важныя дакумэнты, сьрод якіх ёсьць каранацыйны акт, таго ж зместу: "Вялікае княства Літоўскае, Рускае і Жамойцкае абвешчана на вечныя часы каралеўствам, якое не падлягае Польшчы і ня ёсьць і ня будзе васьмалым каралеўствам цэсара сьвятой Рымскай імперыі".

Палакі, бачачы настойлівасьць Вітаўта каранавацца, расаслалі агентаў. Неўзабаве агент паведаміў, што ў ліпні выязджае пасольства з Баптыстам Цыгалам. Палакі паставілі пільна сачыць за мяжой, каб пасольства не пранікла ў Прусію, дзе крыжакі трымалі некалькі кургузых напатагове і мелі заданьне ўзяць пад ахову пасольства. Другі агент рапартаваў, што ў Нюрнбергу майстры залатых спраў робяць кароны, якія будуць гатовыя ў пачатку жніўня.

Вітаўт атрымаў ад Жыгімонта паведамленьне, што пасольства з каронамі прыбудзе ў Вільню ў пачатку верасня 1430 г. І што ён можа склікаць гасцей на каранацыю. Вялікі князь Вітаўт раслаў ганцоў з запысамі. На ўрачыстасьці прыехалі ў Вільню унук Вітаўта, вялікі князь маскоўскі Васіль, мітрапаліт Русі Філей, вялікі князь Цьверу Барыс, князь Юры з Аюева, татарскі хан Улуг Мухамед, вялікі магістр крыжацкага ордэну Рудсдорф, магістр лівонскага ордэну Рутэбег, ваявода валочскага Ільяш, удзельнікі літоўскія князі і вяльможы. Таксама прыехалі пасольствы ад бізантыйскага імператара Іоана, ад Ноугараду, Пскова, Рязані, татарскага хана Даўлет Бердэ з Крыму, Ганьска, Штэціна і іншых гарадоў. Вітаўт усіх шчыра і шчодро частваў.

У жніўні Вітаўт даведаўся, што пасольства, узначаленае Баптыстам Цыгалам, скопленна пазнасным падкамерным Янам Чаркоўскім непадалёку ад прускай мяжы. З адбяранных дакумэнтаў палакі даведзліся, што ёдзе другое пасольства, узначаленае магдэбўрскім арцыбіскупам Понтаром фон Шварцбургам, які меўся каранаваць і намасьціць сьвятым мірам і алеем вялікага князя Вітаўта і ягоную жонку Юльяну. Гэтае пасольства вязе залатых кароны, сфэру, скіпетор, мантыю і дарогае каранацыйнае адзеньне. Паслы, прыехаўшы ў Франкфурт на Одры, даведзліся, што мяжу сыяруць велькапольскія шляхцічы, але рызыкнулі прадоўжыць свой шлях і дабраліся да Костшына. Аднак, калі ганцы паведамілі, што дабірацца да прускай мяжы вельмі небясьпечна, пасольства павярнула назад, каб знайсці іншы шлях.

Вітаўт, даведаўшыся, што пасольства павярнула назад, фізычна аслаб і больш не хаваў сваёй хваробы. У яго з надагняў часу зьявіўся палітэлапа тэпны навуі, які не паддаваўся лячэньню. Тагачасныя лекарскія-спэцыялісты сьцвявердзілі — зьявілася "карбукул" (дэ гэтага часу вялікі князь трымаўся багэра, але цпер ягоныя фізычныя і духоўныя сілы апалі. Ён пачаў цяміць, што ягонай і Ягайлавай мары пра Літоўскае Каралеўства не суджана збыцца. Засталося запрасіць Ягайлу, каб перад сьмерцю па-братарску развітацца. Паслаў ён ганца да Ягайлы з просьбай прыехаць у Вільню.

10-га кастрычніка 1430 года браты спаткаліся. Аказалася, што кароль прыехаў у суправажэньні кракаўскага біскупа Зьбігнева Алесьніцкага, бо польскія саюзнікі пабавіліся пуськаць аднаго Ягайлу ў Вільню да брата. Пасля пачастунка, калі Вітаўт і Ягайла засталіся адны, Ягайла пачаў скардзіцца Вітаўту, што галоўны праціўнік Вітаўтавай каранацыі — кракаўскі біскуп Алесьнік.

Вітаўт спрабаваў задобрыць біскупа Алесьніцкага дарагімі падарункамі. Адначасна

вялікі князь звярнуўся за дапамогай да віленскага біскупа Мацея, каб Мацей папрасіў біскупа Алесьніцкага пагэдзіцца на каранацыю, а Вітаўт абяцаў пасля каранацыі вярнуць карону цэсру Ягайлу. Выслушавшы просьбу віленскага біскупа Мацея, біскуп Алесьнік пясняні, што Вітаўт можа адаслаць карону цэсру, але калі абдэдуецца каранацыя вялікага князя на караля, то Літва аўтаматычна становіцца каралеўствам. Такім чынам, вуніа Літвы з Польшчай трапіць сваю крыніцу сілу, бо нельга каралеўства ўлучаць у каралеўства. Вось чаму біскуп Алесьнік дазволіў ня можа і права ня мае пагэдзіцца на каранацыю, бо тады-б польскі народ палічыў яго зьдранікам Польскага Каралеўства.

Калі біскуп Мацей перадаў Вітаўту сваю размову з біскупам Алесьнікам, вялікі князь страўш жыцьцёвую энэргію, бо апошня надзея, аг агенчык дагараючай свечкі, пагасла. 16-га кастрычніка Вітаўт папрасіў прабачэньня ў сабранных на каранацыю гасцей і з папарукамі адпусьціў іх дамоў. Ён разам з Ягайлам задумаў адедаць старыя Трокі, колішняю бацькаву сталіцу. Вітаўт сеў на любімага хана, але ехаш ня змог, і яго пакалі ў кароту. Кракаўскі біскуп бачыў, што прыходзіць апошні дні жыцьця літоўскага спэратыста і не аспрэчаў загад караля вярнуцца ў Краку. Ягайла застаўся з хворым стрэчнымі братам у Троках. Князь паспаваўся ў віленскага біскупа Мацея, прысьціўшы і папрасіў прабачэньня ў Ягайлы, князёў, бацьраў і каханаі Юльяны. 27-га кастрычніка 1430 года літоўскі герой вялікі Вітаўт Кейстутас загнуў вечным сном. Адышоў змагар, які ня здзейсьніў сваёй мары аб Літоўскім Каралеўстве.

А што было-б, калі Вялікае княства Літоўскае, Рускае і Жамойцкае сапраўды стала Каралеўствам? Ці здолела-б яно паслужыць цэнтрам аб'яднаньня ўсходніх славянаў і пагароз татарам, які гэта марыў Вітаўт? Аднак лэ ВКЛ зьляжыў супраць ягоным жаданьням. Мы засталіся без дзяржаўнага гістарычнага імя, але не без гісторыі, якую частаваа прывызалі. Забаранілі нам мець сваю старадаўнюю сымбальку, але мы ёе носім у сваіх сэрцах і верым, што адрозьнім. Нам кажуць, што няма ў нас будучыні, а мы з надзеяй глядзім у будучыню і верым, што адрозьнім сваю дзяржаву і яе слаўную мінуўшчыну.

БЕЛАРУСКАЯ ІНТЭЛІГЕНЦЫЯ ПРАПАНУЕ ЎСЕБЕЛАРУСКІ ЗЬЕЗД

Прадстаўнікі беларускай інтэлектуальнай эліты, сьрод якіх народныя паэты Беларусі, Генадзь Бураўкін, Рыгор Барадулін, віцэ-прэзыдэнт Беларускага ПЭН-цэнтру Карлас Шэрман, праф. Радзім Гарэцкі і іншыя вялікія людзі Беларусі, зьступілі з ініцыятывай склікаць у 2000-м годзе Ўсебеларускі зьезд.

"На сутыку тысячагодзьдзяў для нашай Бацькаўшчыны настаў час, калі вызначэцца лёс ня толькі цперашніх пакаленьняў, але і наступных. Раўнацэна пытаньне: ці захавеа Беларусь жаданьне стацца свабоднай, багатай краінай, ці будзе паступова паміраць, перадаўшы свой лёс у чужыя рукі. Мы аказаліся на гістарычным рубяжы, за якім — нацыянальнае бясьматцаства.

Тыя, хто імкнецца зьнішчыць нашу дзяржаўнасьць, без сорама спасылаюцца на ідэі інтэграцыі і грамадзкую апінію. За куртыяно ілжы і фальсыфікацыі яны рыхтуюць здачу суверэнітэту краіны, інкарпаруюць яе ў новую агрэсывую імперыю. Гэты згубны зьдраніцкі працэс неабходна рашуча спыніць. Вось таму мы зьвяртаемся да ўсіх патрыётаў Бацькаўшчыны з прапановаю правесць у 2000-м годзе Ўсебеларускі зьезд.

Яго мэта — заявіць усяму сьвету, што дзяржаўнасьць і дабрабыт Беларусі зьяўляюцца для нас найвышэйшымі цэннасьцямі, што мы ніколі не пазовім ад нашага імя таргаваць Радзімай. Мы хочам і будзем даказваць працаю і законнасьцю сваю роўнасьць з цывілізаванымі, дэмакратычнымі народамі, сабруючы і супрацоўчы з імі, уносячы свой непаўторны ўклад у разьвіцьцё прагрэсу", гаворыцца ў заяве.

Інтэлігенцыя заклікае "ўсе здаровыя палітэлапа стварыць арганізацыйны камітэт зьезду, каб "абараніць незалежнасьць роднай краіны", адкінуўшы пры гэтым усе палітычныя рознагалосі.

БЕЛАРУСКАЯ ПАРТЫЯ БУДУЦЬ БАЙКАТАВАЦЬ МАЮЧЫЦ АДБЫЦА ВОСЕНЬСКІЯ ВЫБАРЫ Ў НЕЛЕГІТЫМНЫ ПАРЛЯМЭНТ.

Пра гэта гаворыцца ў заяве, прынятай 22 лютага на Кансультацыйнай радзе палітычных партыяў-удзельніцў перамовай. Ніжэй паласіа гэжэ гэтай, без перабольшваньняў, сэнацыянай заявы.

**Заява Кансультацыйнай Рады
апазыцыйных палітычных партыяў**
Паліпнісеа Лукашэнкам А. Р. Выбарчага Кодэкса Рэспублікі Беларусь на сутнасьці значнае грубае паравуьне іа ім публічна прынятых на сабе міжнародных абавязальніцтваў аб правядзэньні свабодных і справядлівых парламэнтскіх выбараў, зафіксаваных у Санкт-Пецярбуржскай дэкларацыі Парлямэнтскай асамблеі АЭС і 22 артыкуле Дэкларацыі стаамбуржскай сустрацы кіраўніцтваў дзяржаў і кіраўнікоў урадаў краінаў-удзельніцў АЭС. Аднавабачна адмовай ад узлогнаеьня механізмам перамовай цперашняй ўлада перакрэсьцівае ўсе павярэьня дэмакратэацкія, надзеа беларускага народа і міжнароднай супольнасьці на разьвіцьцэьняе канстытуцыйнай крэсьціа.

Нормы Выбарчага заканадаўства прынятыя ў выніку перамовай працэса павінны забяспечываць нашаму грамадзтву на пэрспэктыву надзеьня падмарук дэмакратычнага, цывілізаванага, прынятага ў большасьці краінаў механізмам легітымнасьці, правамоцнасьці, законнасьці ўладаў.

Кансультацыйная Рада сацыяльных палітычных партыяў па-ранейшаму настойвае на стварэньні ў краіне атмасфэры даверу, забяспэчэньня роўнага доступу да дзяржаўных СМІ і заканадаўчай басы, які дазволіа правесць выбары, якія будуць апавадаць дэмакратычным прынцыпам, зьмашаваным у міжнародных дакумэнтах, а менавіта: выбары павінны быць усеагульнымі, роўнымі, справядлівымі, тайнымі, свабоднымі, адкрытымі (гласнымі), прамымі.

Мы заўважам - Выбарчы Кодэкс, падпісаны А. Р. Лукашэнкам, не адпавядае гэтым прынцыпам. Ён прыняты Палатай прадастаўнікоў, у якой прадстаўлена толькі адна трэць выбарніцкай Беларусі. Выбарчы кодэкс прыняты ў аднаваковым парадку, паза межамі перамовай працэсу.

Цперашняя ўлада ня здольная прыцягваць сваё існаваньне да законных падставаў рыхтуньця да арганізацыі выбарчага фарсу па задзеьным сьпісары і з заьдаля відомымі вынікам, удзельнічаў у якіх палітычным партыі лічаць бэзсмысьлювым. Вагу гэтым фарсу ўрадавы код спэрабуе надыць, прапануючы адначасовае правядзэньне выбараў у так званы саюзны парламэнт.

Мы ў чарговы раз падцьвярджаем сваю падрыхтаванасьць да перамовай з уладамі ў фармаце, узгодненым у 1999 годзе пры пасярэдніцтве міжнародных арганізацыяў.

Мы змагаемся
за беларускую БЕЛАРУСЬ!!!
«БЕЛАРУСКІ ДАЙДЖЭСТ»
чакае Вашае ахвяры!



Сьв. Памяці АЎГЕН ЯН ДУБОВІК

13-га студзеня 2000 году, пасля кароткай а цяжкай хваробы, адыйшоў у вечнасьць Аўген Ян Дубовік, сын сьв. пам. Янкі Дубовіка і Ніны Несьцярковіч-Дубовік. Бацькі яго паходзілі з Вялейшчыны.

Пакойны Аўген нарадзіўся 4-га сакавіка 1944 году ў Вялейцы, дзе яго бацька працаваў тэхнікам дэздыстыкі. Улетку 1944 году Дубовікі з маленькім Аўгенам пакідаюць сваю Вялейку ды едуць на Запад, каб ня трапіць пад "апеку" бальшавіцкай улады. Пасля заканчэння вайны, Дубовікі, так як і многія іншыя ўцекачы з Беларусі, жылі ў Нямеччыне, у лягery. У 1949 годзе сям'я пераезджае ў Злучаныя Штаты Амерыкі. Пачаткова затрымаліся ў Нью-Ёрку, а ў 1958 годзе пераехалі ў невялікі гарадок Вайт Плейнс, дзе купілі свой домік.

Аўген пасля заканчэння сярэдняй школы ў Вайт Плейнс паступіў у каледж у Нью-Ёрку, які закончыў у 1965 годзе з ступення бакалаўра гуманітарна-матэматычных навук. У гадох 1965-67 служыў у ваенна марскім флоте ЗША. У 1972 годзе пачаў працаваць у сярэдняй школе настаўнікам спецыяльнай адукацыі і завочна працягваў вучобу ў каледжы, скончыўшы які атрымаў ступень магістра па спецыяльнай адукацыі.

Пакойны Аўген заўсёды памятаў, што ён беларус родам з Беларусі. Цікавіўся і вёў гісторыю Беларусі ды добра арыентаваўся ў сёньняшнім жыцці на Беларусі. Ён быў вялікім любіцелем камп'ютара, і нават стварыў сваю старонку (вэбсайт) на інтэрнце — "Томан".

Адзін зь яго "камп'ютарскіх" сяброў, атрымаўшы вестку аб сьмерці Аўгена, пераслаў праз камп'ютэр свае спачуваныя зазначэнні: "Дубовік's 'Томан' на інтэрнце быў адной з найлепшых крыніц інфармацыі аб жыцці ў сёньняшняй Беларусі".

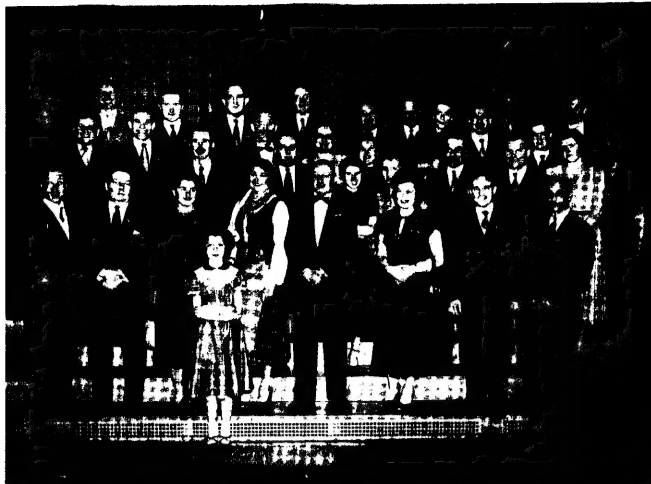
Пахаваны Аўгена былі вялікі. Развітацца з ім прыйшло шмат людзей. Наглядачы, што ў некралёгу ў мясцовай газэце была просьба, каб замест кветак злажыць хвіру ў ступэндыйны фонд ім. Аўгена Дубовіка, ванюку і кветак было многа.

У панядзелак, 17-га студзеня 2000, гроб быў перавезены ў грэцкую праваслаўную царкву. Пахавальны абрад выканаў а. Эльяс. Вялікая царква была напоўнена народамі, уключна з бургістрам места Вайт Плейнс. У дзень пахавінаў перад ратушай гарадской управы амерыканскі сьцяг быў апушчаны да палавіны машты ў памяць пакойніка. Набожчых пахаваны на мясцовым магіліку, там дзе спачываюць яго бацькі.

Сьв. памяці Аўген пакінуў у смутку жонку Ларысу Кажан Дубовік, дарослых сыноў Эрыка і Алёкса ды сястру Альжбету Сяіпка.

Вечная памяць дарагому зяцю!

Віталь Кажан.



Сьвяткаваньне 25-га Сакавіка — Адзед БАЗА ў Дэтройце, Мічыган, ЗША., 1954-м годзе.

Група дэтройцкіх беларусаў з кампазытарам Міколам Шчагловым-Куліковічам падчас сьвяткаваньня.

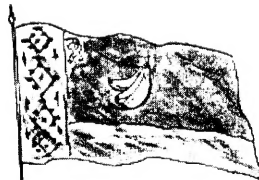


Сямён Шарэцкі запрошаны ў Вашынгтон

Сьпікер Вярхоўнага Савета Беларусі Сямён Шарэцкі атрымаў 22-га лютага запрашэньне ад Кангрэсу ЗША прыняць удзел у слуханьнях па Беларусі. Слуханыя пройдуць у сьрэдзіне сакавіка ў Камітэі Кангрэсу ЗША па бясшэсьці і супрацьдзейнасьці ў Эўропе.

Матэрыял Сьвятланы Эпіфановай — "Кіраўніцтва ў лавы ў наветры" — погляд расейскага грамадзяніна на беларускую рэалізацыю. (Адзін абзац з вялікага артыкулу):

Але і зараз на ўпэўненая, ічыра кажучы, што ў нас так ужо і дрэнна. Праблемаў дастаткова. Але — самае галоўнае — у нас не засталася адчувальна Савецкага Саюза. А ў Менску ім прасякнута ўсё. У мяне ўвесь час было адчуваньне, што я вярнулася ў юнацтва з усімі гэтымі саюзовымі жэстамі, але толькі зірнула на гэта з боку, як інішэмец.



ПРЭМ'ЕР БЕЛАРУСІ СЯРГЕЙ ЛІНГ

адпраўлены 18-га лютага ў адстаўку. Часова выконваючым абавязкі прэм'ер міністра прызначаны Уладзімір Ярымошын. На думку шматлікіх наглядальнікаў ніякіх зьменаў у палітыцы Беларусі не адбудзецца, бо палітыка краіны фармуецца ня ўрадам, а Лукашэнкам і яго адміністрацыяй.

Сяргей Лінг выключна дакладна выконваў свае ўказаньні, якія яму даваліся. Таксама будзе рабіць і У. Ярымошын. Абодва яны тыповыя выхаванцы старой камуністычнай сыстэмы, дзе ўказаньні зьверху заўсёды і паўсюдна выконваліся безадваротна. Такім чынам на зьмену аднаму выканаўцу палітыкі Лукашэнка прыйшоў другі.

Эканоміка краіны знаходзіцца ў тупіку і мае патрэбу ў пераворце на рыначныя рэйкі.

Краіну могуць чакаць два шляхі. Першы — лібэралізацыя ў эканоміцы. Другі, больш прадугаданы — продаж беларускае ўласнасьці расейскаму пакупніку. Лукашэнка можа паспрабаваць, каб пазбегнуць аднаснасьці за прыват у эканоміцы, зьліцца з Расейскай Фэдэрацыяй "праз эканоміку".

На які са шляхоў стане "беларускае" кіраўніцтва будзе зразумела ўжо ў бліжэйшым часе...



Каго баяцца, таго й душаць

На паседжанні камісіі, якой кіруе палкоўнік Зямياتін, вырашылі пакуль не рэгістраваць Партыю БНФ. Летась у сьнежні Лукашэнкаўны прынялі норму, паводле якой у назвах партыяў і арганізацый забаронена ўжываць словы "народныя" і "нацыянальныя". Сойм Беларускага Народнага Фронту мусіў уладкаваць назву, зьвёўшы яе да проста «БНФ», без расшыфрукі. Аднак разлічэння пра рэарэгістрацыю Партыі БНФ і Грамадзкага аб'яднаньня БНФ "Адраджэньне" партыя так і не дачакалася. Віцнук Вячора ўжо заявіў, што партыя мае дастаткова досведу падпольнай працы, але пачвардзіў, што партыя будзе дабівацца рэарэгістрацыі. Як вядома, большасьць партыяў, у тым ліку й КХПБНФ, прайшлі рэарэгістрацыю без перашкодаў.

Б.Т.